

Mailáth György Tudományos Pályázat 2016

Jelige:

„Mennyit érsz?”

Joghallgatói tagozat

Büntetőjogi szekció

Téma: Az emberkereskedelem üldözése a magyar és a nemzetközi jogalkalmazásban (6-os téma)

Tartalomjegyzék

1. Bevezető gondolatok.....	3
2. Az emberkereskedelem elleni fellépés Magyarországon	5
2.1 Általános helyzetkép	5
2.2 Az emberkereskedelem törvényi tényállása a 2012. évi C törvény alapján.....	6
2.3 A jelenség kapcsán felmerülő büntető eljárásjogi kérdések, különös tekintettel a bizonyítási nehézségekre.....	9
2.4. Az áldozat/tanú védelme kapcsán megfontolandó jogalkalmazói kérdések	11
2.5 Alaptörvényi vonatkozások.....	16
3. Az emberkereskedelem üldözésének nemzetközi szinten történő megvalósítása	19
3.1 Az emberkereskedelem tendenciái az Európai Unióban.....	19
3.2 Az emberkereskedelem elleni fellépés az Európai Unióban	20
3.2.1 Az emberkereskedelem elleni ET Egyezmény.....	20
3.2.2 Az Europol és az Eurojust harca a szervezett bűnözés ellen.....	21
3.2.3 A 2011/36/EU számú irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről	24
3.2.4 Néhány gondolat az áldozatvédelem lényeges vonásairól	26
3.2.5 Belgium, Hollandia és Magyarország között működő Transznacionális Irányítási Mechanizmus elveinek gyakorlatban történő kivitelezése	30
4. Záró gondolatok	37
Forrásjegyzék	39

1. Bevezető gondolatok

Az emberkereskedelem nem ismeretlen az emberiség történetében. Maga a definíció bizonyos fokig a hajdani gyarmatokon kialakult rabszolga-kereskedelemhez hasonlítható. Lényege tulajdonképpen az ember tárgyként történő kezelése, árucikként való adásvétele. Európában az emberkereskedelem leírására kezdetben az ún. fehér rabszolgaság terminológia szolgált. Ez a jelenség szinte csakis kizárólag határokat átívelő, prostitúciós célú nő- és gyermekkereskedelmet jelentett. Ebből adódóan a hangsúly elsősorban a prostitúció körüli vitákra terelődött, figyelmen kívül hagyva ezzel az emberkereskedelem valós problémáit. A jelenség tartalmi változásai miatt azonban, a későbbiekben a definíciót ki kellett terjeszteni a kényszermunkára, a szolgaságra, valamint a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatra.¹ Az utóbbi években pedig a fogalom összefonódik az illegális migrációval, valamint az embercsempészettel is, melyek napjainkra - világszinten is - tömegjelenséggé váltak. A szegénység, a jobb életkörülmények iránti vágy miatt indult be alapvetően ez a folyamat, amelyet mára gyakorlatilag igen nehezen lehet kordában tartani. Számos kétes ügynökség jött létre, s így az emberkereskedelem módszerei egyre árnyaltabbá váltak a külföldi, „jól fizető”, karriert ígérő munkára toborzás terén. A modernkori rabszolgaságnak is nevezett emberkereskedelem továbbá meglehetősen súlyos bűncselekmény, amely az emberi jogok sérelmét is magában hordozza. Továbbá a deliktum a nemzetközi szervezett bűnözés igen jól prosperáló üzletága, amelynek jó darabig alacsony kockázattal kellett számolnia. Világméretű elterjedtségéből, valamint a bűncselekmény kiemelkedő tárgyi súlyából adódóan, napjainkban már sokakat foglalkoztat az emberkereskedelem elleni fellépés. Az EU büntetőpolitikája igen nagy hangsúlyt fektet például a bűnügyi együttműködések előmozdítására, elég csak az Europolra vagy az Eurojustra gondolni. Emellett számos ajánlás, egyezmény és más nemzetközi dokumentum is született, melyek egyrészt az emberkereskedelem körül kialakult fogalmi zűrzavart rendezik, másrészt pedig meghatározzák a fellépés eszköz- és módszertárát is. Dimitrisz Avramopoulos, a migrációs ügyekért, az uniós belügyekért és az uniós polgárságért felelős biztos következő nyilatkozta is egyértelműen a jelenség elleni küzdelemre ösztönöz: „...erkölcsileg és jogilag is elfogadhatatlan és megbocsáthatatlan, hogy Európában a 21. században embereket bocsátanak áruba és zsákmányolnak ki. Személyes, kollektív és jogi felelősségünk, hogy ennek véget vessünk.....”.²

Az előbbiekből egyértelműen kitűnik, hogy az emberkereskedelem egy rendkívül sokrétű jelenség, amely számos kérdést vet fel. A téma aktualitása vitathatatlan, melyet egyezmények, irányelvek sora is alátámaszt. Már a 2012. évi C. törvény szerinti törvényi tényállásból (192. §) is kitűnik, hogy az emberkereskedelem büntetőjogi megítélése igen összetett, amely egyértelműen kihívás elé állítja a jogalkalmazót. Témaválasztásom háttérében elsősorban ezen szempontok játszottak tehát szerepet.

Dolgozatomban először a magyarországi helyzetet fogom felvázolni, fokozott figyelmet szentelve a deliktum bizonyításának nehézségeire, továbbá az áldozatvédelemre, melyek jogalkalmazói problémák sorát vetik fel. Ezt követően a nemzetközi vonatkozásokon lesz a hangsúly, melynek keretén belül az EU által kifejtett tevékenységre kívánok fókuszálni. Kétség sem fér hozzá, hogy az Európán kívüli világban is lennének érdekes tények az emberkereskedelem jelenségét illetően, ugyanakkor ennek teljes feltérképezése egyrészt terjedelmi korlátokba ütközne, másrészt lehetetlen küldetés lenne a rendelkezésre álló

¹ Fehér Lenke: A definíciók jelentősége: az emberkereskedelem fogalma. In: Nótári Tamás (szerk.): Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Szeged, Lectum Kiadó, 2010, 84. o.

² Európai Bizottság – Sajtóközlemény: <https://goo.gl/uaX7jj>

információk tömkelegéből adódóan. A döntésem azért esett az EU-ra, mert hazánk is e térségben helyezkedik el, s így jó képen lenni a körülöttünk lévő gyakorlattal. Továbbá uniós tagságunkból adódóan minket is érintenek az EU által felállított szempontok.

Céljaim között szerepel a jogalkalmazói kihívások/nehézségek ismertetése, valamint az ezek elleni hatékony és eredményes fellépés lépéseinek a feltérképezése, nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt. Egyrészt szeretném a problémákat feltárni, másrészt azok orvoslására minél jobb megoldást találni, a rendelkezésre álló szabályozások, iránymutatások alapján. Az emberkereskedelem áldozatai – ahogy látható lesz - fokozottan veszélyeztetett személyek, akik speciális bánásmódot igényelnek. Ebből adódóan céljaim között szerepel az áldozatvédelmi szempontok lehető legteljesebb bemutatása is. Már csak azért is, mert a bűncselekmények áldozataival való törődés, jogaik érvényre juttatása egyrészt alapvető társadalmi érdek, másrészt hangsúlyozandó jogalkalmazói feladat, melynek során a lehetőségekhez, a kompetenciákhoz mérten segítséget kell nyújtani azoknak, akik személyükben, javaikban, vagy jogaikban sérelmet szenvedtek.

2. Az emberkereskedelem elleni fellépés Magyarországon

2.1 Általános helyzetkép

Magyarország kiindulási, tranzit- és célországként egyaránt fenyegetett az emberkereskedelem jelenségét illetően, bár elsősorban tranzitországként érintett. Az áldozatok a leginkább veszélyeztetett csoportokhoz tartozó kiszolgáltatott személyek, akiket számos esetben nem is erőszakos módszerekkel, hanem látszólag kecsegtetőnek tűnő munkalehetőségekkel toboroznak.³

Magyarországon alapvető érdek és érték az egyének biztonsága, melynek biztosításában az emberkereskedelemmel szembeni küzdelemnek is kiemelkedő szerepe van. Az állampolgárokat ért sérelmek vonatkozásában – mind a belföldi, mind pedig a külföldre irányuló emberkereskedelem tekintetében – a szexuális célú kizsákmányolás a leginkább meghatározó, de nem elhanyagolható a munka célú kizsákmányolás is. Az emberkereskedelem magyar áldozatainak leginkább az ország lemaradó területein élnek, általában mélyszegénységben.⁴

Az emberkereskedelem elleni fellépés koordinátora hazánkban jelenleg a Belügyminisztérium Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkára. Feladatai közé tartozik az együttműködés előmozdítása különböző állami és nem állami szervezetek között, valamint a felelősségvállalás Magyarország emberkereskedelem ellenes lépéseit nemzetközi, európai, és nemzeti szinten egyaránt. A nemzeti koordinátor által elnökölt kormányzati mechanizmusban valamennyi érintett tárca és állami szereplő képviselteti magát, operatív munka révén biztosítja a koherens fellépést, a felmerülő feladatok végrehajtásának koordinálását. A Nemzeti Koordinációs Mechanizmus állandó tagjai: a Belügyminisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, a Külügyminisztérium, az Országos Rendőr-főkapitányság, a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, az Országos Bírósági Hivatal, a Legfőbb Ügyészség, a Fővárosi Törvényszék, az Országos Kriminológiai Intézet, az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat, a Nemzetközi Migrációs Szervezet és a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány.⁵

Az emberkereskedelem jellege, tárgyi súlya szükségessé teszi a komplex és hosszabb időszakra nézve is működőképes megoldásokat. Ezt a célt szolgálja az 1351/2013. (VI. 19.) Korm. határozat az Emberkereskedelem Elleni Küzdelemről szóló 2013 - 2016 közötti Nemzeti Stratégiáról. Elsődleges feladat - az Emberkereskedelem elleni irányelvhez és az Emberkereskedelem Felszámolását Célzó Európai Stratégiához igazodva - a kizsákmányolás megelőzése, továbbá az emberkereskedelem valamennyi formája elleni fellépés. Relevanciát tulajdonít továbbá a megfelelő áldozatazonosítási, irányítási, védelmi rendszer korszerűbb

³ Fehér Lenke: Emberkereskedelem Magyarországon. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter – Bodnár Gergely – Fehér Lenke – Jagusztin Tamás – Windt Szandra: Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 432. o.

⁴ Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, Budapest, Belügyi Szemle, 62/1., 2014, 62. o

⁵ Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem – Állami- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 256. o.

kiépítésének is, valamint a reintegrációt is szem előtt tartja.⁶ A stratégia jövőképe szerint Magyarország nemzeti szinten hatékonyan, nemzetközi szinten megbízható partnerként, az emberi jogokat tiszteletben tartva, diszkriminációmentesen, a gyermekek védelmére különös figyelmet fordítva kíván küzdeni az emberkereskedelem jelensége ellen.⁷

2012-től kezdve a Belügyminisztérium informális alapon gyűjti az emberkereskedelem feltételezett áldozatainak és elkövetőinek anonimizált adatait. Az általa szolgáltatott adatok alapján 2012-ben 68 áldozatot (58 nőt, 1 férfit és 9 gyermeket), 2013-ban pedig 43 áldozatot (41 nőt és 2 férfit) azonosítottak. Az azonosított áldozatok többsége – a jogalkalmazói gyakorlat szerint - szexuális kizsákmányolás áldozata. 2014-ben 35 lehetséges áldozat volt (26 nő, 7 férfi és 2 gyermek), mindegyikük magyar; 15-en közülük szexuális kizsákmányolásnak, 18-an munkaerő kizsákmányolásnak voltak kitéve, némely esetben pedig nem részletezték a kizsákmányolás típusát.⁸

2.2 Az emberkereskedelem törvényi tényállása a 2012. évi C törvény alapján

Az 1998. évi LXXXVII. törvény fordulópontnak tekinthető, hiszen ez volt az első olyan rendelkezés, amely önálló törvényi tényállásként kezelte az emberkereskedelem jelenségét azzal, hogy kiegészítette a Büntető Törvénykönyvet a 175/B. paragrafussal.⁹

A nemzetközi elvárásoknak ez a szabályozási mód még nem tett maradéktalanul eleget, mivel leginkább a Rabszolgaság elleni Egyezménynek próbált megfelelni. Az ekkori alapeseti tényállás védett jogi tárgya pusztán az önrendelkezéshez való jog volt, mely kortól és nemtől függetlenül mindenkit megilletett. Nem tekintette védett értéknek a személyi szabadságot, az emberek egyenlőségét, illetve a mozgási szabadsághoz való jogot sem.¹⁰

Miután hazánk aláírta a Palermói Jegyzőkönyvet, a helyzet jelentősen megváltozott. Ennek megfelelően ugyanis módosításra került az emberkereskedelem törvényi tényállása (2001. évi CXXI. törvény). A szabályozás egyébként a mai napig megfelel az ET emberkereskedelem elleni küzdelméről szóló Kerethatározatának (2002/629/IB) felváltásáról szóló 2011/36/EU emberkereskedelem elleni irányelvnek is. A Kerethatározat 4. cikke külön kiemelendő, hiszen abból egyértelműen kitűnik a jogi személy felelősségre vonásának szükségszerűsége. Erre tekintettel hazánkban 2004. május 1-jén, hatályba lépett a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szóló 2001. évi CIV. törvény.¹¹ A 2012. évi C. törvény, vagyis a hatályos Btk. a 192. § alatt szabályozza az emberkereskedelem jelenségét.

⁶ 1350/2013. (VI. 19.) Korm. határozat

⁷ Belügyminisztérium: Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon: <https://goo.gl/bNkDnc>

⁸ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés: <https://goo.gl/OkJXuj>

⁹ Kovács Attila: Az emberkereskedelem elleni hatékony küzdelem Magyarországon az EU-hoz való csatlakozás fényében, Budapest, Ügyészek Lapja, 2004/5., 18. o.

¹⁰ Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012, 306. o.

¹¹ Kovács Attila im. 18-19. o.

Az aktuális tényállást illetően a védett jogi tárgy az ember szabadságához fűződő társadalmi érdek. Ez meglehetősen szorosan kapcsolódik az önrendelkezési joghoz, amelynek kiindulási alapja, úgynevezett anyajoga az emberi élethez és méltósághoz való jog. Alkotmányjogi szempontból vizsgálva ez utóbbi két tényező inkább jogon felüli jelenségeknek számít.¹²

A deliktum alanya bárki, míg a passzív alanya csak is kizárólag természetes, élő személy lehet. A bűncselekmény csak szándékos kimenetelű lehet.¹³

Az emberkereskedelmet illetően társtetteség csak azonos oldalon – a sértett eladásában, megvásárlásában – közreműködő elkövetőknél állapítható meg.¹⁴ Erre a jogalkalmazóknak is fegyelemmel kell lenniük.

Az 192. § (1) bekezdése képzi a bűncselekmény alapesetét. Ennek elkövetési magatartásai más eladásában, megvásárlásában, elcserélésében, ellenszolgáltatás alapján történő átadásában, illetve átvételében öltenek testet. Az alaptényállás szerinti elkövetési magatartások továbbá a deliktumnak, másnak az előbbi tevékenységek véghezvitele érdekében történő szállítása, elszállásolása, elrejtése, megszerzése.¹⁵ Hogyan is kell ezeket értelmezni, determinálni?

A Btk. 192. § (1) bekezdésének „a” pontja alapján adott ember eladásán, illetve megvételén nem a polgári jogi értelemben véve vett adásvételt kell érteni, mivel az ember nem lehet adásvétel tárgya. Az ellenszolgáltatással lebonyolított átadás-átvétel minden olyan tevékenységet felölel, amelynek keretén belül a személy másnak a hatalmába kerül. Ezt úgy kell elképzelni, mintha az illető a természetes személyt másnak átadná, s annak fejében valamilyen szolgáltatásban részesülne.¹⁶

Ugyanezen szakasz (1) bekezdésének „b” pontja szerint - melynek elkövetési magatartásai a szállítás, az elszállásolás, az elrejtés, illetve másnak a megszerzése - akkor mondhatóak az emberkereskedelem tényállásszerű alakzatainak, ha kifejtésükre a Btk. 192. § (1) bekezdés „a” pontjának megvalósítása érdekében kerül sor. A „b” pont magatartása tulajdonképpen előkészületi jellegűek, hiszen deliktum elkövetéséhez szükséges feltételeket kívánják biztosítani. Ugyanakkor mindezeket a jogalkotó akarta alapján önállóan kell értelmezni.¹⁷

A 192. § (2) bekezdés estén a toborzás is megjelenik elkövetési magatartásként az (1) bekezdésen meghatározottak mellett. A súlyosabb minősülést az eredményezi, hogy itt jelen kell lennie a kizsákmányolás célzatának is. Ebből adódóan a (2) bekezdés már minősített eset.¹⁸

¹² (23/1990 (X.31.) AB határozat

¹³ Kónya István: Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára I. – harmadik kiadás, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 658. o.

¹⁴ BH 2014.217

¹⁵ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II., Különös Rész, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 185-186. o.

¹⁶ Uo. 185-186. o.

¹⁷ Kónya István im. 659. o.

¹⁸ Uo. 659. o.

A 2011/36/EU irányelv egyértelműen lefekteti azokat a kizsákmányolási célzatú szándékos magatartásokat, amelyet a részes államoknak minimálisan emberkereskedelemként büntetendővé kell tenniük. Bár a kizsákmányolás (célzat) pontosan körülhatárolt definícióját nem fejt ki, egy-két támpontot mégis biztosít a jogalkalmazó részére. Lényege, hogy a kiszolgáltatott helyzetbe hozott vagy éppenséggel abban tartott sértett helyzetét használja ki az elkövető úgy, hogy közben előny szerzésére törekszik.¹⁹

Súlyosabban minősül a bűncselekmény továbbá akkor is (192. § (3) bek.), ha személyi szabadságában megfosztott személy sérelmére, emberi test tiltott felhasználása céljából, hivatalos személyként, üzletszerűen, vagy bűnszövetségben követik el, ha erőszakkal, fenyegetéssel, megtévesztéssel, a sértett sanyargatásával hajtják végre. Minősítő körülmény továbbá ha az elkövető a passzív alanyhoz való bizalmi, kötődésre épülő viszonyát használja ki (nevelés, felügyelet, gondozás, gyógykezelés, hatalmi vagy befolyási viszony)²⁰

Még súlyosabb megítélés alá esik az emberkereskedelem (192. § (4) bek.), ha a passzív alany az elkövetéskor még a 18. életévét sem töltötte be, továbbá a kizsákmányolási célzat is fennáll. Megjegyzendő, hogy a jogalkalmazónak figyelemmel kell lennie ebben az esetben arra is, hogy ilyenkor irreleváns az, hogy a polgári jog szabályai szerint esetleg már nagykorú az illető. Ugyanakkor az elkövetőnek tisztában kell lennie azzal, hogy a sértett a törvényben determinált életkornál fiatalabb. Továbbá a személyi szabadságától megfosztott passzív alany sérelmére történő elkövetést is társítja a törvény a 192. § (3) bekezdésében megjelöltek bármelyikével (kivétel „a” pont). A büntetést úgyszintén magasabb szintre rúgja az a tény, ha az emberkereskedelem különösen súlyos hátrányt vagy életveszélyt okoz a kizsákmányolás célzata mellett.²¹

Még súlyosabban minősül a bűncselekmény, ha a passzív alany a 14. életévét sem töltötte be.²²

A szankció, mint hátrányos jogkövetkezmény akkor a legszembeötlőbb (192. § (6) bek.), ha a passzív alany a 18. életévét vagy a 14. életévét be nem töltött személy, és az elkövetés egyéb, a korábbi minősített esetekben szereplő körülményeket is felöleli.²³

Ha a társadalom felől szeretné a jogalkalmazó megvizsgálni adott kérdéskört, akkor az alapján elmondható, hogy egy deliktum tárgyi súlyának társadalmi megítélése az úgynevezett szubjektív biztonságérzetből adódik. A büntetőjogi normákra azonban nagy általánosságban is elmondható, hogy azok tipikusan kötődnek az erkölcsi normákhoz. Az emberkereskedelem vonatkozásában sincs ez másképp. Vagyis az erkölcsi és vallási normák is egyaránt sérülnek a jelenség kapcsán. A jogalkalmazó szervek számára így egyértelműen kirajzolódik az adott kérdéskör mögött rejlő fokozott társadalomra veszélyesség.²⁴

¹⁹ Uo, 659. o.

²⁰ Uo, 661. o.

²¹ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál im. 187. o.

²² Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál im. 187. o.

²³ Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál im. 188. o.

²⁴ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. In: Boda József (szerk.): A Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Szakmai Folyóirata 16/1., Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2016, 80-81. o.

2.3 A jelenség kapcsán felmerülő büntető eljárásjogi kérdések, különös tekintettel a bizonyítási nehézségekre

A büntetőeljárásnak minden kétséget kizáróan szerves alkotóeleme a bizonyítás, mivel az eljárási célokat nélküle nem lehet elérni, valamint a büntetőeljárás tartalmi oldalának meghatározó részét is ez adja. Mindemellett a ténymegállapítás feltétele, maga a ténymegállapítás pedig a jogkérdések megoldásának alapja. A bizonyítás tehát a jogalkalmazási folyamat legnagyobb terjedelmű része, mely az egész eljárási folyamaton végighúzódik.²⁵

Az emberkereskedelem jelenségét meglehetősen problematikus bizonyítani, köszönhetően a szűk bírói értelmezés által teremtett szigorú bizonyítási követelményeknek. Elsősorban azért, mert a közvetlen vagy a közelmúltban megvalósított erőszakot sokszor nem lehet, vagy nagyon bonyolult alátámasztani. Nehézséget okozhat, hogy a koldulás, a gyermekprostitúció, a szexuális kényszerítés, valamint a kizsákmányolás még mindig nincsenek kellőképp összehangolva az emberkereskedelemmel, amely lényeges hiányosság, ugyanis az általában más bűncselekményekkel karöltve jelenik meg. Ennek következtében sokszor más törvényi tényállásra tevődik át a büntetőeljárás során a vádképviselés, s így a bűnelkövető nem is emberkereskedelemért lesz marasztalva.²⁶

A büntetőeljárást nagyban nehezíti az a körülmény, hogy a nyomozati szakasz elhúzódnak következtében azok a tanúk, akinek vallomásán alapult a tényállás, már nem elérhetőek, mivel az országból eltávoztak. Ilyenkor általában a terheltek semmi esetre sem kívánnak együttműködni a hatóságokkal, bűnösségüket pedig egész egyszerűen tagadják. Beismerő vallomásra gyakorlatilag csak elvétve kerül sor. Nehézséget jelent a jogalkalmazóra nézve, hogy az ügyek túlnyomó többségében a sértettek vagy más tanúk a nyomozati szakban tett terhelő vallomásaikat a bíróság előtt visszavonják, mely háttérben nem ritkán védői taktika, vagy egész egyszerűen a sértett megfenyegetése áll.²⁷

Ha a sértett és a terhelt között érzelmi viszony áll fenn, az újabb problematikus helyzetet teremt. A terhelt igen gyakran azzal próbál védekezni, hogy a sértett pusztán féltékenységből tesz rá nézve terhelő vallomást. Egy bonyolult családi, illetve rokoni kapcsolat vonatkozásában ennek feltérképezése, bizonyítása szinte lehetetlen.²⁸

Az idő múlása is akadályozhatja a jogalkalmazó eredményességét. A vádlottak szökése, külföldre távozása, valamint a tanúk emlékeinek „kopása” is gátló tényezőknek számítanak. Az ilyen esetekben a titkos információgyűjtés az egyetlen egy megbízható tényalap, amely lehetővé teszi a büntetőeljárás sikeres lebonyolítását. A bíróság kénytelen a nyomozási bíró által megadott engedélyben meghatározott terhelthez kapcsolódó adatokra szorítkozni. Nem

²⁵ Németh Zoltán György: A nyomozó hatóság bizonyításban játszott szerepe, a nyomozati tényfeltárás és a bizonyítás összefüggései, Budapest, Jogelméleti Szemle, 2012/2., 1. o.

²⁶ Kubisch Károly: Az emberkereskedelem módosult tényállásának, valamint az elkövetési módok bizonyításának nehézségei, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – Állam- és Jogtudományi Kar, 2014, 47-48. o.

²⁷ Cziné Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem – Állami- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 150. o.

²⁸ Kubisch Károly im. 56. o.

helyezhet a figyelem középpontjába olyan titkos adatokat, melyek ugyan a nyomozásból adódóan rendelkezésre állnak, de az engedély célszemélye csak egy terhelt volt.²⁹

Már a nyomozati szakaszban is meglehetősen komplikált elhatárolni, hogy mivel is állunk pontosan szemben az emberkereskedelem jelenségét illetően. Hogy miért is állítom mindezt?

Egy jogképességgel és cselekvőképességgel bíró egyén vonatkozásában megállapítható, hogy ezen személyek eladása és megvétele már önmagában veszélyt jelent a társadalomra nézve. Ugyanis egy olyan szabály kerül átszakításra, amely már az ENSZ alapokmányában, az Európai Unióról szóló Szerződésben és az Alaptörvényben is megjelenik. Ez pedig az, hogy az ember semmiképp sem tekinthető tárgynak. Az egyén egy olyan társadalomalkotó „dolog”, amely nem forgalomképes. Fogantatása óta jogképes, s bizonyos tényezők meglétekor pedig cselekvőképes is egyben.³⁰

Az Alkotmánybíróság értelmezésében az emberi élethez és méltósághoz való jog egymással elválaszthatatlan egységet alkotó alapjog, amely egyértelmű kifejezője az emberi minőségnek, továbbá tartalommal tölti ki a jogképesség kategóriáját. Így az ember voltaképpen normatív fogalommá válik. Az Alkotmánybíróság a monista emberfelfogás talaján áll, ezzel elvetve az emberi test és lélek dualizmusára épülő elvet. Azonban az élethez és emberi méltósághoz való anyagjogból levezethető jogok is korlátozhatóak, éppúgy mint az önrendelkezési jog.³¹ Az emberkereskedelem elkövetője utóbbit sérti, mert a passzív alanya helyett és nevében jogellenes módon az egyén akarata és személye ellen cselekszik. A legfontosabb alapjogi sérelem azonban az, hogy az egyén nem lehet adásvétel tárgya, vagyis dolog. Ugyanis az ember egy jogképességgel bíró természetes személynek titulálható.³² Az előbbiekből adódóan pedig a polgári jog által determinált fogalmakat a büntetőjog szűrőjén keresztül kell értelmeznie a jogalkotónak.

Egy természetes személy eladásán egy olyan szituációt kell érteni, melynek során a megvásárolt illető a vevő teljes és egyben kizárólagos hatalmába, vagyis tulajdonosi és birtokosi pozíciójába kerül. Azok az érdek- és hatalmi viszonyok, amelyek egyes alacsony státuszú közösségek tagjai között jogszerűen, vagy annak hiányával létrejöttek, az említett polgári jogi fogalmak kibontását a jogalkalmazók számára meglehetősen komplikálttá teszik. Ehhez társul az az igen gyakori jelenség, hogy az a tényállásszerű magatartás, amely egyik országban kerítés büntetével szankcionálandó, másutt emberkereskedelemnek fog minősülni a bírói gyakorlat szerint. Probléma az is, hogy a polgári jog adásvétel alatt egy visszerhes jogügyletet ért, amelynek megléte a tényállásszerűséget vonja maga után. Kérdéses továbbá, hogy egy nyomozati szakaszba került cselekmény kapcsán mit tekintsen a hatóság befejezett magatartásnak? Mivel az emberkereskedelem immateriális deliktum, ebből kifolyólag már a pusztá megállapodás megvalósítja elméletileg adott tényállás kísérletét. Az, hogy a megállapodásban szereplő ellenszolgáltatás teljesítése, nem teljesítése áll-e fenn, nem érinti a cselekmény befejezettségét.³³

²⁹ Uo. 56. o.

³⁰ Nótári Tamás: A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul, Debrecen, Debreceni Jogi Műhely, 2009/6., 5. o.

³¹ Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok, Budapest, PPKE-JÁK, 2011, 100-101. o.

³² Kónya István im. 658. o.

³³ Vaskuti András: A szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények. In: Jakucs Tamás (szerk.): Büntetőtörvény Magyarázata, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2004, 228-230. o.

Érdemes szót ejteni a sui generis részesi elkövetési magatartásokról is. Vaskuti szerint a tényállás másik részében olyan elkövetési alakzatok vannak (pl.: toborzás, elszállásolás, elrejtés, másnak való megszerzés), amelyek sui generis bűnsegédi magatartások. A másnak való megszerzés hagy maga után némi bizonytalanságot, ugyanis a kerítés törvényi tényállásának is szerves alkotója ezen elkövetési magatartás.³⁴ Így a célzatot (kizsákmányolást) rendkívül szűk körben és pontosan kell determinálni, bizonyítani, mivel az emberkereskedelem tényállása itt könnyen elcsúszhat a kerítés irányába. A Btk. 192. § (8) bekezdése pontosan meghatározza a kizsákmányolás büntetőjogi fogalmát: „kiszolgáltatott helyzetbe hozott, vagy helyzetben tartott sértett e helyzetének kihasználásával előny szerzésére való törekvés”.³⁵ Vagyis ebbe benne foglaltatik minden olyan szituáció, amely az eredetihez képest előnyösebbet jelent a kiszolgáltatott sértett állapotát kihasználó számára.

Egyébként maga a kiszolgáltatott helyzet megvalósulhat egy tényező következményeként, illetve több tényező együttes hatásaként egyaránt. Fontos megjegyezni, hogy ezt a szituációt nem feltétlen az elkövetőnek kellett előidéznie. Ebben az esetben a deliktum elkövetője a már meglévő kiszolgáltatott helyzet fenntartásával, esetleg az abból történő kilábalás megakadályozásával meríti ki adott törvényi tényállást. Ugy szintén fontos jogértelmezési szempont, hogy a bűncselekmény már pusztán az előny szerzésére való törekvéssel befejezetté válik. A célzat nemcsak anyagi javakra irányulhat, hanem bármely más egyéb, olyan kedvezőbb helyzetet is jelenthet, amely a sértett kiszolgáltatott helyzetéből eredendően adódik.³⁶

Maga a kizsákmányolás – a 2011/36/EU alapján - egyébként akkor válik értelmezhetővé, ha az adott személlyel szemben kényszerítetnek be (fenyegetés, erőszak stb.). Az azonban – jogalkalmazási szempontból - elhanyagolható, hogy az áldozat beleegyezett-e vagy sem. Amennyiben az áldozat gyermek (18 év alatti), akkor a bírói gyakorlat alapján, a kizsákmányolási célzatú magatartások még akkor is emberkereskedelemnek fognak minősülni, ha a kényszerítő eszközök egyikét sem fejtette ki adott esetben az elkövető. Az irányelv alapján, a tagállamok szabadon dönthetnek abban, hogy indítanak-e eljárást az emberkereskedelem áldozataival szemben a rájuk kényszerített bűncselekményekben való részvételért, amely egyébként bizonyítás szempontjából rendkívül komplikált. Továbbá a részes feleket megilleti a büntetőeljárás megindításához fűződő jog saját állampolgáraik ellen, az Unió máik tagállamában elkövetett deliktum ügyében.³⁷

2.4. Az áldozat/tanú védelme kapcsán megfontolandó jogalkalmazói kérdések

Az emberkereskedelem jelenségének vizsgálata során úgy gondolom, hogy elengedhetetlen az áldozatok/tanúk védelméről is szólni. A vizsgált kérdéskör relevanciájából adódóan, valamint a téma hangsúlyosabbá tételéből kifolyólag döntöttem úgy, hogy dolgozatom előző részétől elkülönítve kezelem, bár lesznek olyan részek, melyek oda is beleillenek.

³⁴ Vaskuti András im. 231. o.

³⁵ 2012. évi C. törvény

³⁶ Czine Ágnes: Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016, 339. o.

³⁷ Kubisch Károly im. 53. o.

Kik is tekinthetők tulajdonképpen áldozatoknak? Áldozatnak minősül a bűncselekmény természetes személy sértettje, a polgári jogi értelemben véve vett közeli hozzátartozója, valamint mindazok a személyek, akik a deliktummal összefüggésben fizikai, pszichikai, erkölcsi, anyagi jellegű sérelmet szenvedtek, vagy alapvető jogaik csorbultak.³⁸

Jelenlegi bűnüldözői gyakorlat szerint az emberkereskedelem áldozatai csak akkor tekinthetők hazánkban hivatalosan is áldozatoknak, ha tanúskodnak az elkövetőkkel szemben. Az áldozatoknak ugyanakkor komoly kockázatot jelent a megtorlás, amelyet a csempészek, kereskedők fejtenek ki. Ebből adódóan igen gyakori, hogy nem tesznek vallomást a fenyegető és félelmet keltő helyzet miatt.³⁹ A nyomozóhatóság épp ezért sokszor alkalmazza a titkos információgyűjtést, amelynek során beszerzett bizonyíték megkönnyíti az eljárást, és a tanúk befolyásolása esetén is komoly bizonyítékot jelent. Sőt! Indokolatlanná teszik a tanúk utólagos befolyásolását, így egyfajta „áldozatvédelmi” szerepeként is funkcionálnak.⁴⁰

A tanú védelmét szolgáló állami eszközök tárháza meglehetősen széles. Az anyagi jogi eszközök közül elsősorban a tanú fenyegetéssel való befolyásolásának a tilalmát kell kiemelni, amely hazánkban „hamis tanúzásra felhívás” néven szerepel a hatályos Btk.-ban.⁴¹

Az áldozat tanúvallomásának felvétele során kiváltképp figyelmet kell szentelni a sértett jogaira. Az emberkereskedelem áldozata ugyanis olyan aszimmetrikus emberi, kapcsolati hálóban találja magát, amelyben gyakorlatilag minden területen alárendeltségi szerepet tölt be. Mindehhez társul a félelem, valamint a kiszolgáltatottság érzete, melyek személyekre és intézményekre nézve is fennállnak.⁴² Ezen tények kétségkívül a kihallgatást, valamint a tanúvallomás megtételét is igen nehézkessé teszik. Ezért az eljáró szerveknek nem szabad erőltetni a részletek pontos elmondását, mivel az tovább fokozná a stresszt, a félelemérzetet az egyénben.⁴³

Az áldozatkezelés vonatkozásában elengedhetetlen továbbá a civil szervezetekkel való együttműködés, partnerség kialakítása mind a jogalkalmazó, mind más, az eljárásban részt vevő hatóságok részéről. Itt érdemes röviden említést tenni a menedékházakról. Hazánkban jelenleg a Baptista Szeretetszolgálat, illetve az Ökumenikus Szeretetszolgálat működtet ilyen létesítményeket. Itt az áldozatok tanácsadást, orvosi és mentális segítséget kapnak, melynek következtében oldódnak a lelki traumák. A jogalkalmazó szerveknek és egyéb hatósági szereplőknek törekedniük kell arra, hogy az áldozatot addigi környezetéből, továbbá az

³⁸ Jenei Károly: Áldozatvédelem, Miskolc, B-A-Z Megyei Bünmegelőzési Alapítvány Szakmai Kiadványa, 2003, 185. o.

³⁹ Kubisch Károly im. 49-54. o.

⁴⁰ Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem – Állami- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 150. o.

⁴¹ Kiss Anna: A sértett jogai a büntetőeljárásban. In: (Fehér Lenke – Forrai Judit (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviseleti Titkársága és a Kiút Veled Egyesület, 1999, 87-89

⁴² Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás: Kézikönyv az emberkereskedelemtől, Budapest, Nemzetközi Migrációs Szervezet budapesti regionális képviselete, 2004, 26. o.

⁴³ Czine Ágnes im. 154. o.

elkövetők és azok hozzátartozóinak közegeből is kiszakítsák. Azokban az eljárásokban ahol a terhelő adatokat elsősorban az áldozat szolgáltatta, különösképp lehet azzal számolni, hogy az elkövetők, vagy azok megbízottai, minden eszközt bevetnek annak érdekében, hogy a vallomást tevő áldozatot rákényszerítsék vallomásának a visszavonására, annak megváltoztatására, mely végső soron a büntetőeljárás megszüntetéséhez vezet.⁴⁴

A 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról lehetőséget ad a tanú különösen védetté nyilvánítására (Be. 97. §), s a tanúk személyes adatainak zárt kezelésére is (Be. 96. §). Kiváltképp indokolt esetben pedig az eljárást folytató bíróság tanácsának elnöke, az ügyész, valamint a nyomozó hatóság kezdeményezheti, hogy a terhelt, a védő, a sértett, az egyéb érdekelt, a sértett és az egyéb érdekelt képviselője, a tanú, a szakértő, a szaktanácsadó, a tolmács, a hatósági tanú, továbbá a felsoroltak valamelyikére tekintettel más személy a külön jogszabályban (34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet) meghatározott védelemben részesüljön (Be. 98. § (1) bekezdése).⁴⁵

A Büntetőeljárásról szóló törvény 98/A. §-a a tanúvédelmi programra való utalással, rendelkezéseket tartalmaz arra nézve, hogy miként is kell a Be. szabályait az ilyen jellegű akcióban résztvevő személyek vonatkozásában alkalmazni. E programhoz való csatlakozás a sértett és a tanú büntetőeljárási jogait és kötelezettségeit nem érinti, azonban a törvény rendelkezéseinek az alkalmazásában fellelhető néhány eltérés.⁴⁶

A Védelmi Programról egyébként külön jogszabály rendelkezik, nevezetesen a 2001. évi LXXXV. törvény. Alkalmazására lehetőség nyílik a büntetőeljárás alatt, illetőleg annak befejezését követően is. A megállapodás a büntetőeljárásban részt vevő, a hatósággal együttműködő tanúval, sértettel vagy terhelttel köthető, kiemelkedő súlyú bűncselekmény vonatkozásában, a törvényben meghatározott feltételek megvalósulásakor.⁴⁷

A szükséges áldozatvédelmi intézkedéseket a gyermekvédelmi törvényben (1997. évi XXXI. törvény) meghatározott, a krízisintervenciót szavatoló intézményrendszer és a személyes gondoskodást biztosító szociális ellátórendszer mellett, 2006. január 1. óta a megyei igazságügyi hivatalokon belül működő áldozatsegítő és jogi segítségnyújtó szolgálatok látják el. Az ő közreműködésük nélkül nem lehetne megfelelni a nemzetközi elvárásoknak, s azok egyik legfontosabb kritériumának, a „victim first” elvnek. Ez az áldozat érdekeinek az elsődlegességét rögzíti, valamint kimondja, hogy az nem tekinthető a büntetőeljárás tárgyának.⁴⁸

A bizonyítási eljárás során továbbá alkalmazni kell az új kriminalisztikai technikákat (DNS-elemzés, online bűnözés felderítése stb.). Az emberkereskedők személyének felderítésére

⁴⁴ Czine Ágnes im. 155.

⁴⁵ 1998.évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

⁴⁶ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

⁴⁷ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás im. 95. o.

⁴⁸ Gyurkó Szilvia: Magyar jó gyakorlatok, protokolljavaslatok, esetkezelési minták. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői, Budapest, ESZTER Alapítvány, 2009, 79. o.

pedig proaktív jellegű nyomozati technikákat kell alkalmazni az eredményesség érdekében.⁴⁹

A nyomozás és az áldozatvédelem hatékonyságának növelése érdekében az általános nyomozóhatóság által használt, elektronikus adatkezelői rendszerként működtetett Robotzsaru Neo rendszert fejleszteni szükséges. A továbbfejlesztés lényege az lenne, hogy amennyiben a nyomozóhatósági eljárás során emberkereskedelemmel érintett sértett úgy nyilatkozik, hogy az Áldozatsegítő Szolgálat segítségét igénybe kívánja venni, akkor egy külön, kifejezetten ennek jelölésére szolgáló modul aktiválásával a kapcsolatfelvételhez szükséges adatok az Áldozatsegítő Szolgálat számára automatikusan hozzáférhetővé válnának. Az eljárásokban az esetmenedzser alkalmazhatóságának lehetősége is releváns lenne, mivel így segíteni tudná az azt igénylő sértettet. A megindult büntetőeljárásokban is komoly szerepet kapna az esetmenedzser, hiszen elősegíthetné a hatóságokkal való kapcsolattartást, segíthetne a sértettnek az idézések, értesítések tartalmának megfelelő értelmezésében. A büntetőeljárást követő időszakban is kapcsolatot tarthatna a sértettel, így a hatékony utánpótlás követelménye is megvalósulhatna.⁵⁰

Az áldozatok nyomon követését, áldozatvédelmi rendszerbe történő bevonását elősegítő adatszolgáltatási mechanizmus kiépítéséről is szót kell ejteni, hiszen az európai uniós stratégia által előírt közös adatbázis felállításában történő részvétel mellett kiemelten fontos a hazai informatikai rendszerek összehangolása, különös tekintettel a bírósági, ügyészségi és rendőrségi közös munkafelület kialakítására és átjárhatóságára. Bár a gyakorlatban történő kivitelezésért a Belügyminisztérium a felelős, ugyanakkor partnerként közreműködik a Legfőbb Ügyészség, az Országos Bírósági Hivatal és a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal. A fejlesztés egyik alapeleme lenne itt is a Robotzsaru Neo fejlesztése, amely segítségével a rendszer alkalmaznak bizonyulna a hatékony áldozatsegítés támogatására, valamint az azzal foglalkozó szervezet adatigényének kölcsönös együttműködési megállapodáson nyugvó kiszolgálására.⁵¹

Az állami kárenyhítésről, kártalanításról sem szabad megfeledkezni az áldozatok kapcsán. Hazánkban az 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról megnyitja a lehetőséget az úgynevezett közvetítői eljárásra, melynek fő célja a sértett részére történő kompenzáció, jóvátétel, s így a bűncselekmény következményeinek az enyhítése. Mindemelllett a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartásának az előmozdítása sem elhanyagolandó szempont. Törekedni kell arra, hogy a gyanúsított és a sértett között - a gyanúsított tevékeny megbánását megalapozó - megállapodás létrejöjjön az eljárás eredményeként.⁵²

Hangsúlyozandó, hogy az eljárás jelentős mértékben tehermentesítheti a jogviták rendezésére egyébként hivatott jogalkalmazói szervezetrendszert, mindenekelőtt a bíróságokat. Szűrőszerepként funkcionál, ugyanis érdemi jogvitára csak akkor kerül sor, ha sikertelenül végződik a megegyezés kísérlete. Bár a mediáció a felek önkéntes hozzájárulására épül, ugyanakkor azt a sértett, valamint a terhelt is bármikor visszavonhatja.⁵³

⁴⁹ Demus Mária: A rendőrség szerepe és feladatköre az emberkereskedelem elleni fellépésben, Budapest, IOM, 2004, 9-24. o.

⁵⁰ 4 éves stratégiai tervdokumentum: <https://goo.gl/5MTfuW>

⁵¹ 4 éves stratégiai tervdokumentum: <https://goo.gl/5MTfuW>

⁵² 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

⁵³ Schweighardt Zsanett: A tevékeny megbánás – a mediáció szerepe a büntetőeljárásban, a jogintézmény jövője: <https://goo.gl/f35KBN>

Az eljárásban a feleket – főszabályként - egyenrangú félként kell kezelni, bár az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve preambuluma (46) bekezdése rést üt ezen. Ez a gyengébb, kiszolgáltatottabb fél védelme érdekében megállapítja, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatások során is az áldozat érdekeit és igényeit kell elsődlegesen szem előtt tartani, orvosolva ezzel az áldozatnak okozott kárt, és megelőzve a további károkozást. Figyelembe kell venni a bűncselekmény természetét és súlyát, a trauma mértékét, az áldozat fizikai, szexuális vagy pszichológiai sérthetlensége megsértésének ismétlődő jellegét, az erőviszonyokban fennálló különbségeket, valamint az áldozat életkorát, érettségét vagy intellektuális képességét, hiszen ezek korlátozhatják vagy ronthatják az áldozat képességét arra nézve, hogy megalapozott döntést hozzon. Továbbá gátló funkciót is betölthetnek az ügy, áldozat számára kedvező kimenetelét illetően.⁵⁴

A 2005. évi CXXXV. törvény - a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről - 1. § (1) bekezdése nyomán áldozat a Magyar Köztársaság területén elkövetett bűncselekmény sértettje, valamint az a természetes személy, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet, így különösen testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett el. Releváns, hogy minden sértett áldozat, de nem minden áldozat sértett. A büntetőeljárásban fellelhető sértetti fogalmat nem lehet áldozati fogalommal alakítani. Ebben a fogalomrendszerben a deliktum sértettje az a természetes személy is, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet, elsősorban testi vagy lelki sérülést, érzelmi megrázkódtatást, illetve vagyoni kárt szenvedett. A sértetten kívül másnál csak akkor lehet beszélni közvetlen következményről, ha sérelme a bűncselekménnyel szoros térbeli és időbeli összefüggésben, és azzal ok-okozati viszonyban valósult meg. A „közvetlen következmény” fogalom is magyarázatra szorul. A jogalkalmazói gyakorlat alapján nemcsak a sértett, hanem a sértetten kívül az a személy is áldozattá válhat, aki a bűncselekmény közvetlen következményeként sérelmet szenved. E ténynek a megállapításához, eldöntéséhez a - jogalkalmazók részéről - viszont szükséges annak vizsgálata, hogy a keletkezett sérelem valóban a bűncselekménnyel ok-okozati viszonyban van-e és szoros térbeli és időbeli összefüggésben áll-e.⁵⁵

4. § (1) bekezdése értelmében az állam áldozatsegítő szolgáltatásként elősegíti az áldozat érdekeinek érvényesítését, azonnali pénzügyi segítyt ad, jogi segítségnyújtást, illetve szükség szerint védett szálláshelyet is biztosít. A védett szálláshelyre jutást az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012 (XII.13.) sz. Kormányrendelet szabályozza jelenleg.⁵⁶

A 2005. évi CXXXV. törvény 9/A §-a szerint azon harmadik országbeli állampolgárokat, akik az emberkereskedelem áldozatai, informálni kell arra nézve, hogy egy hónap gondolkodási időt vehetnek igénybe annak eldöntésére, hogy szeretnének-e együttműködni a hatóságokkal a felderítés során. Erre egy hónap ideiglenes tartózkodás is biztosítva van számukra. Amennyiben az együttműködés mellett döntenek, úgy egy évre tartózkodási jogosultságot kapnak, amely még meg is hosszabbítható további egy évvel, illetve addig, amíg az eljárás tart, és abban együttműködnek.⁵⁷

⁵⁴ 2012/29/EU irányelv

⁵⁵ Czine Ágnes im. 91-94. o.

⁵⁶ Betlen Anna: Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben:

<https://goo.gl/5zdIQc>

⁵⁷ 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről

A gyakorlatban mindez úgy valósul meg, hogy az Áldozatsegítő Szolgálat intézkedik a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnál az ideiglenes tartózkodási engedély beszerzése érdekében. Az Igazságügyi Hivatal hatáskörébe tartozó Áldozatsegítő Szolgálat egyébként központi költségvetésből működik. Az általa biztosított pénzügyi támogatás finanszírozása pedig a „Bűncselekmények áldozatainak kárenyhítése” nevezetű kiemelt előirányzaton keresztül valósul meg, amelyről minden évben a költségvetési törvény külön fejezete rendelkezik.⁵⁸

Az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Kormányrendelet gyakorlatban történő megvalósulása során egy azonosító beszélgetésen kell részt vennie az áldozatnak első lépésként. Ennek megkezdése előtt azonban elengedhetetlen az érintett tájékoztatása a beszélgetés célját illetően, amely az emberkereskedelem tényleges áldozatának a felderítésében van determinálva. Továbbá közölni kell vele, hogy ő, vagy éppenséggel nem ő az emberkereskedelem valószínűsíthető áldozata.⁵⁹ Az esetmegbeszélésekből le lehet szűrni a rendszer működésének jellemzőit, fellelhető hibáit. A Koordinációs Mechanizmus kijelölt tagjai javaslatot készíthetnek a felmerülő hibák mielőbbi orvoslása érdekében, valamint a hatékonyabb működés elősegítése céljából. A működés biztosítása érdekében pedig szakmai protokollokat hoznak létre az áldozatok beazonosíthatóságáért, melyek összesítik az áldozatok általános jellemzőit, egészségügyi indikátorait.⁶⁰

Az előbbiek eredményeként létrejött a prostitúcióval összefüggő jogsértések és az emberkereskedelem kezelésével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtásáról szóló 13/2014. (V. 16.) ORFK utasítás is.⁶¹ Kiemelendő, hogy az ORFK Bűnmegelőzési Osztálya részt vesz „Az emberkereskedelem európai áldozatainak irányítása és segítése” – RAVOT-EUR elnevezésű magyar – belga - holland projektben. A magyar kezdeményezésű akció fő törekvése egy olyan nemzetközi áldozatkezelési mechanizmus kialakítása Magyarország, Belgium és Hollandia között, amely elősegíti mind a munka, mind a szexuális célú emberkereskedelem áldozatává vált személyek biztonságos visszatérését. Az ORFK ugyanakkor kiemelt figyelmet fordít a nyomozást végző állomány szakmai tudásának növelésére, szinten tartására, amelyet oktatással valósít meg.⁶²

2.5 Alaptörvényi vonatkozások

Az emberkereskedelem azon túl, hogy rendkívül súlyos bűncselekmény, sérti az alapvető emberi jogokat és más jogokat egyaránt. Így a jogegyenlőség és az egyenlő jogvédelem elvét, a diszkrimináció tilalmát, a személyi autonómia, biztonság és a testi épség védelmének az elvét, a szabadsághoz és a mozgási szabadsághoz fűződő jogokat, az információhoz és az oktatáshoz való jog elvét, a munkához, a munka szabad megválasztásához köthető

⁵⁸ Windt Szanda: Információs kézikönyv a Belgium, Hollandia és Magyarország között működő, az emberkereskedelem áldozatait segítő Transznacionális Irányítási Mechanizmusról, Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015, 130. o

⁵⁹ Uo. 123. o.

⁶⁰ 4 éves stratégiai tervdokumentum: <https://goo.gl/5MTfuW>

⁶¹ Czine Ágnes im. 143. o.

⁶² Magyarország Kormányának B/6626. számú beszámolója: <https://goo.gl/lwkFIW>

szempontokat, a pszichikai és fizikai egészséghez való jogot.⁶³

Ebből adódóan hazánk Alaptörvényének több pontját is érinti az emberkereskedelem bűncselekményének megvalósulása, melyekre a következő (saját készítésű) táblázattal kívánok rávilágítani. Megjegyezném, hogy az érintett cikkek az Alaptörvény „Szabadság és Felelősség” elnevezésű fejezetében találhatóak.

Az érintett rendelkezések Alaptörvényben található helye	Az emberkereskedelem által érintett rendelkezések⁶⁴
III. cikk (1) bekezdés	„Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”
III. cikk (3) bekezdés	„Tilos az emberi fajnemesítést célzó gyakorlat, az emberi test és testrészek haszonszerzési célú felhasználása, valamint az emberi egyedmásolás.”
IV. cikk (1) bekezdés	„Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.”
IV. cikk (2) bekezdés	„Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”
IV. cikk (4) bekezdés	„Akinak szabadságát alaptalanul vagy törvénytől eltérően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”
XII. cikk (1)	„Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához.....”
XVII. cikk (3)	„Minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez.”
XXVII. cikk (1)	„Mindenkinek, aki törvényesen tartózkodik Magyarország területén, joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodási helye szabad megválasztásához.”

„Az élethez való jog a méltóság nélkül, nem az emberi élethez való jog”. Ez a –halálbüntetést eltörlő döntésből vett – mondat az élethez és az emberi méltósághoz való jog kapcsolatának vezérmotívuma. Ezzel az AB állást foglalt a monista felfogás, azaz élethez és az emberi méltósághoz való jog elválaszthatatlan egysége mellett. Ezen jogok abszolút jogoknak tekinthetők, melyek semmi esetre sem korlátozhatóak. A másik fontos jellemző, hogy az élethez való jog és az emberi méltósághoz való jog az ember jogi státuszát meghatározó jogok, a jogalanyisággal, illetve e jogok minden embert megillető egyenlőségével karöltve. Az emberi méltósághoz való jogból származtatható egyébként a cselekvési szabadsággal

⁶³ Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás im. 20. o.

⁶⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)

rendelkező, döntéseiről felelősséget vállaló személy (mint emberkép) is.⁶⁵ Az európai alkotmányosság méltóságfelfogásának alapján egy embert nem lehet adott cél megvalósítása érdekében eszköznek tekinteni, hanem önmagában célnak kell tekinteni. Ezen nézet az emberkereskedelem jelenségének megvalósulásával jelentősen sérül. Könnyen belátható ugyanis, hogy az emberkereskedelem lényege tulajdonképpen az egyén tárgyként történő értelmezése, árucikként való adásvétele, mely mögött a kizsákmányolás célzata húzódik. Az iménti méltóságfelfogás, melyet hazánk Alaptörvénye is követ, nemcsak a köz- és magánszférát érinti, hanem az a munkavállalói jogokra, a munkahelyi környezetre is kiterjed. A méltóság védelme ebben az esetben azt jelenti, hogy a munkavállalókat nem pusztán tárggyá redukálni, eszközként kezelni. A munka, a munkavállalói jogok, valamint az emberi méltóság közötti kapcsolat komplex kérdéseket vet fel. Először is normál helyzetben az emberek nem veszítik el emberi méltóságukat a pusztán munkába állással. A munkafeltételek tehát általában megfelelnek az Alaptörvényben rögzített követelményeknek (lsd.:XVII. cikk (3)). Minden alkotmányos jognak érvényesülni kell a munkahelyen is: kiemelten releváns e tekintetben a munkavállalói autonómia, valamint az önrendelkezéshez fűződő jogok. Európában a munkahelyi szféra alkotmányos dimenziói bár még nem annyira hangsúlyosak, ennek ellenére annyi mindenképp elmondható, hogy a kényszermunka, a rabszolgaság és az emberkereskedelem abszolút tilalom tárgyai. Az első két tilalmat expliciten rögzíti az EJEE 4. cikke és mindhármát megerősíti az EU Alapjogi Chartájának 5. cikke.⁶⁶ Magyarország Alaptörvénye érdekes módon csak az emberkereskedelem és a szolgaság tilalmáról szól, s a kényszermunkát figyelmet kívül hagyja.

Köztudott tény az is, hogy a prostitúció története során megannyi szállal kötődött egyes bűncselekményekhez, így az emberkereskedelemhez is. A jelenség nemzetközi szinten is meglehetősen jól szervezett szex-iparrá nőtte ki magát, ahol a foglalkoztatottak exportja és importja mögött bűnöző hálózatok állnak. Az emberkereskedelem megannyi formája közül a szexuális kizsákmányolási célzattal megvalósuló alakzat a legelterjedtebb. Napjainkban a bűnöző hálózatok kecsesítő munkalehetőség hamis ígéretével megannyi személyt - elsősorban nőket - csalnak külföldre azért, hogy ott velük prostitúciós tevékenységet végeztessenek, melyből egyébként ezen hálózatok komoly profitra tudnak szert tenni. Ha a prostitúció maga nem is büntetendő, de prostituáltként dolgozni „de facto” tilos vagy csak igen szigorú korlátozások mellett lehetséges. A köré épülő kizsákmányolási cselekmények azonban büntetendők.⁶⁷ Úgy gondolom, hogy az előbbiek érintik Alaptörvényünk III. cikkének (3) bekezdését is. Az emberkereskedelem az áldozatok szabadsághoz fűződő jogait is sérti, mely összefüggésbe hozható az önrendelkezési joggal. A hatályos Btk. az emberkereskedelem védett jogi tárgyának az ember szabadságához fűződő társadalmi érdeket tekinti. A sértett általános cselekvési szabadságának sérelme már az egyes elkövetési módok kifejtésével – erőszak, kényszer – egyértelművé válik. Jogállami keretek között szólni kell a szükséges és arányos korlátozásnak a követelményéről, mely az alapjogokat érinti, itt a cselekvési szabadságot és az önrendelkezési jogot. Ennek megítélésénél alkalmazandó az Alkotmánybíróság azon alaptétele, hogy a „korlátozó törvénynek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgál, kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely »intézmény« közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán

⁶⁵ Balogh Zsolt: Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog, Budapest, Iustum Aequum Salutare, 2010/4., 36-37. o.

⁶⁶ Catherine Dupré: Az emberi méltóság a 2011-es magyar Alaptörvényben, Budapest, Fundamentum, 2011/4., 28-29. o.

⁶⁷ Fehér Lenke: Prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem, Budapest, Belügyi Szemle, 1998/3., 35-36. o.

valamely elvont érték önmagában a tárgya (pl. a köznyugalom)”.⁶⁸ Megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság szerint „nem vonható le olyan következtetés, hogy immateriális, veszélyeztető tényállásokat a törvényalkotó nem nyilváníthat bűncselekménnyé”.⁶⁹ Az önrendelkezés szükséges és arányos korlátozása nem kérdőjelezhető meg a tényállások nemzetközi egyezmények alapján büntetni kívánt változatai esetén. Az ilyen cselekmények ugyanis nemcsak az emberi méltóság egyes elemeit veszélyeztetik (kizsákmányolási célzatra tekintettel), hanem a sértett általános cselekvési szabadságának sérelmével is járnak, köszönhetően az erőszak vagy a fenyegetés kifejtésének.⁷⁰

Összességben elmondható, hogy hazánk célországként, tranzitországgként, valamint kiindulási országgént is fenyegetett az emberkereskedelem jelensége kapcsán. Az áldozatok kiszolgáltatott személyek, akik mélyszegénységből jöttek. Látható volt, hogy az emberkereskedelem bizonyítása koránt sem egyszerű feladat, vagyis az valódi kihívást jelent a jogalkalmazó számára. Jellemző, hogy csak az áldozatok nem tesznek vallomást, vagy utóbb visszavonják azt, melynek hátterében igen sokszor az érintett megfélemlítése áll. Az emberkereskedelemmel összefüggésben lévő ügyekben a jogalkalmazónak célszerű az eljárás eredményessége érdekében, olyan eljárásjogi szabályokat életbe léptetni, mint például a titkos információgyűjtés és adatszerzés. Továbbá el lehet rendelni a tanú különösen védett személlyé történő nyilvánítását, adatainak zárt kezelését, valamint külön jogszabályban meghatározott, úgynevezett Védelmi Programban való részvételét.

3. Az emberkereskedelem üldözésének nemzetközi szinten történő megvalósítása

3.1 Az emberkereskedelem tendenciái az Európai Unióban

A tagállamoknak legutóbb 2015 decemberében kellett adatokat szolgáltatniuk az Eurostat részére, mely alapján a 2013-2014 közötti időszakra nézve lehetett következtetéseket levonni. Eszerint az EU-ban az emberkereskedelemnek összesen 15846 áldozata volt. Mindmáig a szexuális kizsákmányolás célzatú forma tekinthető a legelterjedtebbnek, hiszen ez a regisztrált áldozatok 67%-át tette ki. Ezt egyébként a munkaerő-kizsákmányolás követte a maga 21%-ával. A regisztrált áldozatok döntő többsége nő volt (76%).⁷¹

A szexuális célú kizsákmányolás esetében az áldozatok zöme nő volt, de egyes országok a férfi áldozatok számának növekedéséről számoltak be. A munkaerő kizsákmányolása céljából történő kivitelezés során az áldozatok leginkább férfiak voltak, akik elsősorban mezőgazdasági szférából érkeztek. A jogalkalmazónak az ilyen jellegű cselekmények felderítéséhez támpontot adhat, hogy ezen elkövetők elsősorban a munkavállalási engedélyekre, vízumokra és munkafeltételekre vonatkozó szabályozás végrehajtásában vagy ellenőrzésében levő hézagokat használják ki.⁷²

⁶⁸ 30/1992. (V. 26.) AB határozat

⁶⁹ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat

⁷⁰ Hollán Miklós: Az emberkereskedelem elleni nemzeti büntetőjogi fellépés nemzetközi jogi alapjai és alapjogi korlátai, Budapest, Munkabeszámoló, OTKA, 2013, 20. o.

⁷¹ Európai Bizottság jelentése: <https://goo.gl/WwkGM4>

⁷² Europol helyzetjelentés – Emberkereskedelem az EU-ban: <https://goo.gl/wPH251>

3.2 Az emberkereskedelem elleni fellépés az Európai Unióban

Az Európai Unió létrejötte teljesen új távlatokat nyitott meg a bűnözés elleni fellépésben, amelyre szükség is volt, hiszen az sokkal „nemzetközibbé” vált, különösképp az új, határokon átnyúló bűnözési formák megjelenésével. Ez a folyamat pedig napjainkban a nemzetállamokat új együttműködési formák bevezetésére és elmélyítésére készíti.⁷³ „Bizonyosra vehető, hogy Európában a nemzeti keretek közé szorított büntető igazságszolgáltatás ideje lejárt, s új korszak kezdődött – a büntetőjogi rendszerek egymásmellettisége »átjárhatóságra« változott”.⁷⁴

Az emberkereskedelem elleni küzdelemben kulcsfontosságú szerepet töltenek be a különféle uniós egyezmények, irányelvek, melyek alapvető elvárásokat fogalmaznak meg a fellépés mibenlétére vonatkozóan. Felsorolni is nehéz lenne mindegyiket, így a következőkben próbálom a legfontosabbakat, a legaktuálisabbakat kiemelni. Az Eurojust, illetve az Europol bűnügyi együttműködésben kifejtett szerepéről is szó lesz. Külön hangsúlyt fogok fektetni az áldozatvédelemre, hiszen a jogalkalmazónak alapvető kötelezettsége az áldozat érdekeinek szem előtt tartása, védelmének biztosítása, a másodlagos viktimizáció elkerülése céljából.

3.2.1 Az emberkereskedelem elleni ET Egyezmény

A Varsói Egyezmény (2005), más néven az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépéséről szóló Egyezménye rögzíti a részes államok feladatait az emberkereskedelem jelenségére nézve, különösen a nőket és a gyermekeket érintő formák vonatkozásában. Magában foglalja a kutatást (legjobb gyakorlatok tekintetében), a figyelemfelkeltést (a média és a civil társadalom felelősségét illetően), a célzott információs kampányokat, valamint a megelőző intézkedéseket.⁷⁵

Az Egyezmény továbbá tekintettel van az ENSZ-hez köthető Palermói Jegyzőkönyvre, hiszen az ott meghatározott emberkereskedelemre vonatkozó definíciót is irányadónak tekinti. Ez egyébként: „személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, rablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy a védekezésre képtelen állapottal való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott felhasználását”.⁷⁶

Az Egyezmény - az átfedések mellett - jelentős hozzáadott értéket is tartalmaz, figyelemmel a 39. cikkre. Ennek értelmében a Palermói Jegyzőkönyvben megállapított jogokat és

⁷³ Polt Péter: Az Eurojust és az Európai Ügyész. Tendenciák, kérdések, alternatívák és lehetőségek, Budapest, PPKE-JÁK, Habilitációs tézisek, 2016, 3. o.

⁷⁴ Karsai Krisztina: Az európai büntetőjog alapkérdései, Budapest, KJK Kerszöv., 2004, 239.o

⁷⁵ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének Folyóirata LIII/1., Budapest, MTA TK Jogtudományi Intézete, 2012, 405. o

⁷⁶ Palermói Jegyzőkönyv: <https://goo.gl/6ikakV>

kötelezettségeket az ET bár nem kívánja megbolygatni, ugyanakkor ezek megerősítését, fejlesztését igenis indokoltnak tartja.⁷⁷

Büntetőjogi szempontból relevanciával bír, hogy az Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezmény nem tartalmaz kötelezettséget a kizsákmányolás feltétlen büntetni rendelésére, továbbá a Palermói Jegyzőkönyvvel egyezően kezeli a sértetti beleegyezés mibenlétét. Ennek értelmében: a gyermekek tekintetében nem lehet beleegyezésről szólni, még akkor sem, ha az emberkereskedelem céljait szolgáló eszközselekmények közül egyet sem használtak fel. Az is jogi evidencia, hogy a kiskorú gyermek törvényes képviselője sem pótolhatja a gyermek beleegyező nyilatkozatát. Továbbá nem tartalmaz kötelezettséget arra nézve, hogy a részes államok büntetni rendeljék azt, aki olyan szolgáltatást vesz igénybe, melyet kizsákmányolt sértett nyújt.⁷⁸

Az Egyezményben taglaltak végrehajtását a Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (továbbiakban GRETA) ellenőrzi. Ez egy szakértőket magába tömörítő csoport, akik különös jártassággal bírnak az emberkereskedelmet, az áldozatsegítést és az emberi jogokat illetően. A tagok folyamatos nemzetközi oktatásokon vesznek részt a hatékony és eredményes fellépés érdekében. Ennek köszönhetően a nyomozások folyamata is majdnem teljesen egységes, amely jelentősen megkönnyíti a nemzetközi szinten való bűnügyi együttműködést.⁷⁹

A GRETA információgyűjtésre szolgáló módszerei közé tartozik a kérdőívezés, valamint a civil társadalommal, a nem kormányzati szervezetekkel való kapcsolattartás. Ugyanakkor látogatást is tehet a vizsgálat alatt álló országban az elfogadott intézkedések végrehajtásának ellenőrzéséből adódóan. Feladata a Varsói Egyezményben részes tagok kiértékelése az emberkereskedelem elleni küzdelem, az áldozatsegítés stb. vonatkozásában. Mindemellett országra szabottan tanácsok sorát fogalmazza meg egy jobb helyzet, hatékonyabb fellépés érdekében. Fontos megemlíteni, hogy az ugyanezen területen mozgó bírói, illetve kvázi bírói esetjog nem köti döntésében. A GRETA minden tagra vonatkozóan megvizsgálja a jelentéstervezetet, melyeket a szükséges javaslatokkal együtt elküldi – állásfoglalás céljából - az érintett nemzet kormányának. Ezen állásfoglalás a végső jelentés elkészítésekor is figyelembe lesz véve.⁸⁰

3.2.2 Az Europol és az Eurojust harca a szervezett bűnözés ellen

Az emberkereskedelem elleni fellépés során az operatív együttműködés fokozását elsődleges szempontnak kell tekinteni. Az emberkereskedelem súlyos, személy elleni bűncselekmény, ebből adódóan bűnüldözési prioritásként kezelendő. A jelenség a szervezett bűnözés szempontjából alacsony kockázattal járó és magas haszonnal kecsegtető vállalkozás. Így a bűnüldöző szervezeteknek minden rendelkezésére álló erőforrást és kapacitást fel kell használniuk

⁷⁷ Pozsik Réka: Az emberkereskedelem aktuális helyzete Magyarországon, Budapest, Nemzeti Közszerzői Jogi Központ, 2015, 36-37. o

⁷⁸ Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012, 94-95. o.

⁷⁹ Pozsik Réka im. 41. o.

⁸⁰ Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés: <https://goo.gl/OkJXuJ>

annak érdekében, hogy érvényt szerezzenek az emberkereskedelem tilalmának, megfosztva azt minden gazdasági előnytől. Mindemellett a deliktummal összefüggésbe hozható anyagi haszon lefoglalása és elkobzása is igen lényeges. Az emberkereskedelemmel kapcsolatos nyomozást kiemelten kell kezelni, vagyis szakértői nyomozati technikák és bomlasztó stratégiák alkalmazása szükséges.⁸¹

Az Európai Igazságügyi Együttműködési Egység (Eurojust) az Európai Unió olyan ügyészi szerve, amelynek feladata az igazságügyi együttműködés megkönnyítése, felgyorsítása és koordinálása.⁸²

Az Eurojustban minden uniós tagállamot egy-egy nemzeti tag képvisel, akik általában ügyészek, vagy adott állam jogrendszerének sajátosságaiból adódóan olyan bírók vagy rendőrtisztek, akik az ügyésszel azonos hatáskörrel rendelkeznek, s ügyészi feladatokat látnak el. A nemzeti tag munkáját a tagállam által kinevezett helyettesek és asszisztensek, valamint az általa kiküldött nemzeti szakértők segítik. Az Eurojust funkcionális és adminisztratív feladatait a 28 nemzeti tagból álló Kollégium és az adminisztratív igazgató által vezetett uniós személyzet látja el. A Jogi Szolgálat is külön kiemelendő, amelynek nagy szerepe van a nem egyedi büntetőügyekhez kapcsolódó jogi anyagok előkészítésében.⁸³

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 85. cikke szerint az Eurojust feladatai a következők⁸⁴:

- az illetékes nemzeti hatóságok által lefolytatandó nyomozások megindítása, valamint javaslattevés a bünvádi eljárások megindítására,
- bünvádi eljárások kezdeményezésének összehangolása,
- az igazságügyi együttműködés erősítése a joghatósági összeütközések feloldásával, valamint az Európai Igazságügyi Hálózattal való szoros együttműködés révén.

Az Eurojust hatásköre kiterjed minden olyan bűncselekményre és jogsértésre, melyek tekintetében az Europolnak is hatásköre van. Így például: a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem, az emberkereskedelem, a pénzhamisítás, a csalás, a vesztegetés, a bűnszervezetben való részvétel tipikus vizsgálódási pontok.⁸⁵

Ha a tagállamok hatóságai az Eurojust segítségét szeretnék igénybe venni, akkor a saját nemzeti szekciójukkal kell felvenniük a kapcsolatot. A megkeresést követően pedig az Eurojust igen széleskörű gyakorlati segítséget nyújt. Egyrészt a nemzeti tagok, helyetteseik és asszisztenseik útján előmozdítja a tagállami vád-, illetve nyomozóhatóságok közötti együttműködést, különösképp a bonyolult ügyekben, másrészt azon esetekben, amikor az együttműködés egyéb formái nem vezetnének eredményre. Továbbá segíti a tagállami hatóságot az információhoz való hozzájutásban a jogsegélykérelmekkel, illetve a kölcsönös elismerés elvén nyugvó jogi eszközök végrehajtásának aktuális állapotával kapcsolatosan.

⁸¹ EU legjobb gyakorlata: <https://goo.gl/KJiojJ>

⁸² Polt Péter im. 10. o.

⁸³ Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

⁸⁴ EUMSZ

⁸⁵ Széles Nóra: A szervezett bűnözés elleni fellépés büntetőjogi eszközei az Európai Unióban, Miskolc, Deák Ferenc Doktori Iskola, 2008, 99. o.

Mindemellett közreműködik azok végrehajtásának előmozdításában is. Abból, hogy az Eurojust alapvető feladata az igazságügyi együttműködés megteremtése, egyértelműen következik, hogy nem tartozik hatáskörébe a titkos információgyűjtés, valamint a rendőrségi információcsere. Szükség esetén pedig a jogsegélykérelmek tervezetének megvizsgálásával, illetve minőségi ellenőrzésével is segíti a jogalkalmazói szerveket. A joghatósági összeütközések esetén az Eurojust által tett javaslat nem bír kötelező erővel, csupán támpontot ad arra nézve, hogy mely államnak is kellene lefolytatnia a büntetőeljárást. A nyomozási, ügyészégi eljárások során a tagállamok közti információcserét kívánja előmozdítani, illetve felgyorsítani. Segít eldönteni azt is, hogy adott tagállamnak éppenséggel egyedül vagy pedig egy, esetleg több tagállamra koncentrálva lenne-e célszerű lefolytatnia a büntetőeljárást.⁸⁶

Az Eurojust eszközrendszerei közül említést kell tenni a koordinációs értekezletről, a koordinációs központokról, valamint a közös nyomozócsoportok felállításának támogatásáról. A koordinációs értekező a nemzetköz bűnügyi együttműködés különleges eszköze. Jogi és gyakorlati szakértelmet, valamint anyagi támogatás egyaránt nyújt, melyek segítségével kapcsolatot teremt a tagállamok, illetve harmadik államok igazságügyi és büntetőügyi hatóságai között. Ebben a környezetben a jogalkalmazó szervek közvetlenül cserélhetnek egymással információt, továbbá helyben fogadhatják el és vitathatják meg a nyomozás összehangolását célzó eljárásokat. Mindemellett pedig az operatív kérdéseken kívül felmerülő jogi természetű problémákra is választ kaphatnak. Az eredményességhez az Eurojust magasan képzett szakemberei is hozzájárulnak (általában ügyészek és bírák) a nyomozás aprólékos elemzésével. A koordinációs értekezleteken szükség szerint részt vesznek harmadik állambeli igazságügyi és büntetőügyi hatóságok, az Europol-, illetve az OLAF képviselői.⁸⁷

A koordinációs központok a valós idejű információcserét biztosítják a több tagállamban egyidejűleg végrehajtott házkutatás, lefoglalás stb. alkalmával, valamint a végrehajtás összehangolásában is szerepet játszanak. Az ügyek igazságügyi jellegét illetően is kulcsfontossággal bírnak, különösképpen a közös akciónapok lebonyolításában, valamint a jogi kérdések előrejelzésében, és időben történő megoldásukban nyújtanak segítséget.⁸⁸

A közös nyomozócsoportok pedig a határokon átnyúló nyomozások esetén nyújtandó jogsegély megkönnyítését szolgálják. A tagok közti információcsere ilyenkor közvetlenül, formális jogsegélykérelem nélkül történhet.⁸⁹

A rendőrségi együttműködést illetően pedig az EU-ban minden kétséget kizáróan vezető szerepet tölt be az Europol, melyre az EUMSZ 88. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy elsődleges feladatának az uniós politikának az alkalmazási körébe tartozó közös érdekeket sértő bűnözés elleni fellépést, üldözést, illetve megelőzést kell tekinteni.⁹⁰ Kiemelt célja az információcsere, illetve a bűnügyi hírszerzés megkönnyítése a tagállamok büntetőügyi hatóságai között. Főbb működési területei: emberkereskedelem, kábítószer-kereskedelem, terrorizmus, embercsempészet, pénzmosás, adócsalás stb.⁹¹

⁸⁶ Útmutató: <https://goo.gl/Rfzg2I>

⁸⁷ Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

⁸⁸ Útmutató: <https://goo.gl/Rfzg2I>

⁸⁹ Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>

⁹⁰ EUMSZ

⁹¹ Bűnügyi együttműködés az Európai Unióban: <https://goo.gl/bRZDGE>

Az Europol munkatársai különböző bűnüldöző szervektől érkeznek, ideértve a rendőrséget, a határőrséget, a csendőrséget, a vám- és pénzügy- őrséget, valamint a biztonsági szolgálatokat. Tisztviselői közvetlenül nem rendelhetnek el letartóztatást, továbbá a végrehajtói jogkört sem gyakorolhatják, szemben a tagállamok rendőrségeivel (pl. nem igazoltathat).⁹²

Az Europol adatbázisai és szolgáltatásai a nap 24 órájában, a hét valamennyi napján rendelkezésre állnak. Az Europol infrastruktúrájának a gerincét a hálózata adja, amely egymással összekapcsolja a tagállamokat, valamint az Europollal együttműködésre lépő nem uniós feleket. Ez az infrastruktúra alapvetően a következőkből áll:⁹³

- SIENA: a biztonságos információcserét lehetővé tévő hálózati alkalmazás,
- EIS: Europol Információs Rendszer,
- EPE: az Europol szakértői platformja.

Az Europol egy mobiliroda-alkalmazást is kifejlesztett, mely lehetővé teszi a tisztviselők hozzáférését az információlekérdezési és - elemzési eszközök teljes köréhez, gyakorlatilag a világ bármely pontjáról. Ez a rendszer a „JIT”, vagyis a közös nyomozói csoport munkáját is megkönnyíti. A JIT egyébként a határokat átvéelő szervezett bűnözés elleni nyomozást szolgálja, valamint javítja a rendőrségi együttműködést is. A csoportok legalább két tagállam igazságügyi és rendőrségi hatóságaiból állnak.⁹⁴

Összességében megállapítható, hogy a bűnügyi együttműködés is elengedhetetlen az EU-ban az emberkereskedelem elleni harc során, mivel az határokon átnyúló jellegűt ölt. Az Eurojust egy ügyészi szervezet, amelynek fő célja az igazságügyi együttműködés megkönnyítése, kiemelt hangsúlyt helyezve a koordinációra. Az Eurojust igen hatékony és széles körben is alkalmazható eszközrendszerrel bír, elég csak a koordinációs értekezletre, a koordinációs központokra, valamint a közös nyomozócsoportok felállításának a támogatására gondolni. A rendőrségi együttműködést illetően pedig az Europol által kifejtett tevékenységnek van determináló jelentősége. Elsődleges feladatának a bűnözés elleni fellépést, illetve a bűnmegelőzést kell tekinteni. Kiemelt célja továbbá az információcsere, illetve a bűnügyi hírszerzés megkönnyítése a tagállamok bűnüldöző hatóságai között, ahogy az látható volt.

3.2.3 A 2011/36/EU számú irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat hatályon kívül helyezéséről

Az irányelv átfogó, integrált megközelítést alkalmaz, középpontba helyezve az áldozatvédelmi szempontokat, az alapvető emberi jogokat, illetve az emberkereskedelem bűncselekményként történő értelmezése/szabályozása kapcsán felállított elvárásokat. Az emberkereskedelem definícióját a korábbiakhoz képest igen tágan értelmezi, amely így magába foglalja annak egyéb formáit is (kolduláshoz, deliktumhoz kapcsolódó kizsákmányolás stb.).⁹⁵ A következőkben az emberkereskedelem szabályozása kapcsán felállított elvárásokról és az alapjogi aspektusokról szeretnék szólni, míg az

⁹² Széles Nóra im. 71. o.

⁹³ Az Europol profilja: <https://goo.gl/ZRC6bY>

⁹⁴ Europol szemle: <https://goo.gl/u6sdyT>

⁹⁵ Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.): im. 412. o

áldozatvédelemhez köthető szempontokat – az átláthatóság érdekében – dolgozatom következő fejezetrésszében fogom taglalni.

Az EU Bírósága már korábban rávilágított arra, hogy az úgynevezett fordított vertikális hatályt nem lehet elismerni, azaz egy állam egy magánszeméllyel szemben nem hivatkozhat egy olyan irányelvre, amelyet nem ültetett át saját jogába. Ezt a rendelkezést egyébként az irányelv is átvette, ugyanis annak preambuluma külön kimondja az előbb elmondottakat. A közvetlen alkalmazhatóság hiánya pedig azt jelenti, hogy önmagában annak rendelkezéseire nem lehet büntetőjogi felelősséget megállapítani, csak akkor, ha az át lett ültetve adott tagállam joggyakorlatába. Az emberkereskedelem elleni irányelv (2011/36/EU) kifejezett kriminalizációs kötelezettséget tartalmaz az emberkereskedelem szándékos elkövetésének büntetendővé tételére. A tényállásra, illetve a szankcióra vonatkozóan pedig minimumszabályokat is megállapít, melyektől a tagállamok eltérhetnek, de csak súlyosabb jogkövetkezmény alkalmazása mellett. Főszabály szerint a bűncselekmény passzív alanya bármilyen nemű és korú személy lehet, ugyanakkor a kereskedelem célja igenis nemektől függő, habár ez a büntetőjogi megközelítést nem érinti. Megjegyezném, hogy a 18. életév be nem töltése pedig szigorúbb megítélés alá esik.⁹⁶

Az elkövetési magatartásokat is egyértelműen meghatározza az irányelv, melyek a következők: személyek toborzása, szállítása, elrejtése, átadása, átvétele, beleértve adott illetők feletti ellenőrzés cseréjét vagy átadását tekinthetők elkövetési alakzatoknak. Ideértve a fenyegetéssel, erőszakkal, kényszerrel, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaéléssel, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnynek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával történő megvalósítási formákat. Az emberkereskedelem célzatának pedig a kizsákmányolást kell érteni, melynél a sértetti beleegyezést nem lehet figyelembe venni. A kiszolgáltatott helyzet alatt olyan helyzetet ért, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát a visszaélésnek. A kizsákmányolásnak meg magában kell foglalnia legalább a prostitúció révén létrejött alakzatot, vagy más szexuális alapokat öltő formát, a kényszerszolgálatot vagy szolgáltatásokat, a koldulást, a rabszolgatartást, továbbá ezekhez hasonló gyakorlatot, a szolgásgágot is ideértve, mindemellett a deliktumhoz kapcsolódó kizsákmányolást és szervek kivételét. Amennyiben az áldozat 18 év alatti (gyermek), a kizsákmányolásra irányuló cselekmények még akkor is emberkereskedelemnek minősülnek, ha a kényszerítő eszközök egyikét sem alkalmazzák. Továbbá büntetni kell a kísérletet, illetve a felbujtást, valamint az elkövetéshez nyújtott bűnszolgálatot. Tagállami keretek között biztosítani szükséges, hogy a deliktum elkövetését szolgáló eszközök, valamint az annak megvalósításból származó haszon hatósági kézre kerüljenek lefoglalás és elkobzás útján.⁹⁷

Az irányelv értelmében a jogi személyek is felelősségre vonhatók, amennyiben annak vezető tisztségviselője valósítja meg az emberkereskedelem bűncselekményét, adott szerv nevében. Az ellenük kiszabható szankciók például a büntetőjogi vagy a nem büntetőjogi alapokat öltő pénzbüntetés, a végelszámolás, a bírósági felügyelet alá helyezés.⁹⁸

⁹⁶ Hollán Miklós im. 96-99. o.

⁹⁷ Czine Ágnes: Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016, 339.-340. o.

⁹⁸ Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, Budapest, Belügyi Szemle, 62/1., 2014, 10. o

Az alapjogi megközelítésről elmondható, hogy az irányelv tiszteletben tartja az EU Alapjogi Chartájában foglaltakat, nevezetesen az emberi méltóság, a rabszolgaság, a kényszermunka, az emberkereskedelem, a kínzás és az embertelen bánásmód vagy megalázó bánásmód és büntetés tilalmát, a gyermekek jogait, a törvényesség elvét, valamint a büntetések és a bűncselekmények arányosságának követelményét.⁹⁹

3.2.4 Néhány gondolat az áldozatvédelem lényeges vonásairól

Az emberkereskedelem elleni uniós jogszabályok zömének a középpontjában az áldozatvédelem áll, vagyis annak determináló jelentősége nemzetközi szinten is vitathatatlan. Az EU sürgeti a Nemzeti Áldozatkezelési Mechanizmus kiépítését, mely az áldozatok azonosításra, a segítségnyújtásban részt vevő személyek munkájának összehangolására szolgál. A már meglévő rendszereket pedig célszerű lenne felfrissíteni a siker érdekében. Ugyanakkor a transznacionális együttműködés sem elhanyagolandó olyan áldozatok számára, akikkel a származási országukon kívül kereskednek. Ebben kiemelt szerepet tölt be a Schengeni Információs Rendszer, mivel ez az elsődleges adatbázis az eltűnt személyek nyilvántartásba vételére egész Európában. A Belépési – Kilépési Rendszer pedig a harmadik országból érkezők azonosítását is lehetővé teszi, függetlenül attól, hogy vízummal vagy anélkül lépték át a határt. A Bizottság felhívja a jogalkalmazó figyelmét arra, hogy a kizsákmányolás semmilyen formáját sem szabad figyelmen kívül hagyni, s adott eset egyedi körülményeiből kiindulva kell a szükségleteket kielégíteni. Az áldozatokat elsősorban jogosultaknak kell tekinteni, melyhez elengedhetetlen, hogy megértsék, s egyben gyakorolni is tudják jogaikat. Továbbá a civil társadalommal és szervezetekkel való együttműködést, az integrált gyermekvédelmi megközelítést is szorgalmazza a Bizottság.¹⁰⁰

Bár a tagállami jelentések nem igazán foglalkoznak az emberkereskedelem áldozatai által nyújtott szolgáltatások büntetendőségének a kérdésével, ennek ellenére az emberkereskedelem elleni irányelv 18. cikkének (4) bekezdése deliktumnak tartja, amennyiben adott illető tudatában van annak, hogy olyan személy szolgáltatását veszi igénybe, aki emberkereskedelem áldozatának minősül.¹⁰¹

Az áldozatvédelem kapcsán szót kell ejteni a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelvről, az 2011/36/EU irányelvben foglaltakról, illetve az ET Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezményről.

A **2011/36/EU irányelv** értelmében a tagállamok dönthetnek úgy, hogy nem indítanak büntetőeljárást az emberkereskedelem áldozataival szemben a rájuk kényszerített bűncselekményben való részvételért (8. cikk) Ugyanakkor gondoskodniuk kell arról, hogy a büntetőeljárást megelőzően, az alatt, illetve azt követően is biztosítva legyen az áldozatok számára a védelem. A szükséges mértékű és költségmentes segítségnyújtás is elengedhetetlen a sértetti jogok gyakorlásának elősegítése érdekében. Költségmentesen kell biztosítani továbbá az áldozatok számára a tanúvédelmi programokban való részvételt, valamint a jogi képviselő alkalmazhatóságának a lehetőségét. A kártérítési rendszerekhez való hozzáférés

⁹⁹ 2011/36/EU irányelv

¹⁰⁰ Európai Bizottság jelentése: <https://goo.gl/WwkGM4>

¹⁰¹ 2011/36/EU

előmozdításáról sem szabad megfeledkezni. A gyermekek kihallgatását pedig speciálisan képzett személyeknek kell elvégezniük, az erre maradéktalanul alkalmas helyiségben.¹⁰²

Az irányelv külön kitér a gyermekekre, s hosszasan taglalja, hogy miként is kell őket megvédeni. A tagállamoknak a konkrét rövid és hosszú távú intézkedéseket minden egyes gyermekáldozat körülményeinek egyedi értékelését követően, a gyermek véleményének, szükségleteinek és aggodalmainak kellő figyelembevételével kell végrehajtaniuk. (14. cikk). Gyám vagy képviselő kirendelésére akkor van szükség, ha a szülő – az érdekellentétből adódóan – nem képes gyermekének érdekeit képviselni. Az adott igazságszolgáltatási rendszerben a sértett jogállásával összhangban feltétlenül biztosítani kell a gyermek számára nyújtott haladéktalan és ingyenes jogi tanácsadást és ingyenes jogi képviseletet, többek között kártérítés igénylése céljából is (15. cikk). A védelemhez való jog sérelme nélkül a nyomozást és a büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy a bejelentést követően a gyermekáldozat kihallgatására haladéktalanul sor kerüljön. Mindezt egy erre kialakított helyiségben kell véghezvinni, az erre kiképzett szakemberek segítségével. A kihallgatást mindig ugyanazon személyeknek célszerű lefolytatni, továbbá azok számát indokolt korlátozni. Lehetővé kell tenni, hogy a gyermeket jogi képviselője vagy az általa kijelölt nagykorú személy elkísérhesse, kivéve, ha ezzel ellentétes, valamint indoklással ellátott határozat áll a rendelkezésre. Indokolt esetben el lehet rendelni zárt tárgyalást, illetve a kihallgatásra az érintett jelenléte nélkül, a megfelelő kommunikációs technikák bevetésével is sort lehet keríteni. Ha szükséges, akkor a gyermekáldozat/tanú kihallgatásáról videofelvétel is készülhet, amely az eljárás során bizonyítékként használható fel.¹⁰³

Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról rendelkezik az áldozatokat megillető tájékoztatási jogról, valamint az áldozatsegítő szolgálatok igénybevételének jogáról. Utóbbit az érintettek családtagjai az elszenvedett sérelem mértékével arányosan tudják kérelmezni, saját szükségleteikre tekintettel. A nyújtott támogatásnak egyébként igazodnia kell az áldozatok specifikus igényeihez is. Továbbá minden tagállamnak biztosítani szükséges az érintettek meghallgatáshoz, valamint bizonyítékszolgáltatáshoz kapcsolódó jogait.¹⁰⁴

A tagállamok bármely helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatás nyújtásakor az áldozatoknak a másodlagos és ismételt áldozattá válással, a megfélemlítéssel, valamint a megtorlással szembeni védelmét biztosító intézkedéseket hoznak. Azon intézkedéseknek pedig, amelyek biztosítják, hogy a helyreállító igazságszolgáltatási eljárásban való részvétel mellett döntő áldozat biztonságos és megfelelő helyreállító igazságszolgáltatási szolgáltatásokhoz férhessen hozzá, a biztonsági szempontokat szem előtt tartva, az áldozatok tájékoztatását és beleegyezését követően alkalmazhatók. A tájékoztatás esetében információt kell adni az eljárásról, valamint annak várható eredményéről, mindezt pártatlanság mellett. Ha a megállapodás a felek között létrejön, amely csak önkéntességgel valósulhat meg, akkor azt figyelembe lehet venni bármely további büntetőeljárás során. A helyreállító igazságszolgáltatás keretében tartott megbeszélések egyébként titkosak, melytől csak közérdekből, illetve a felek eltérő megállapodásából adódóan lehet eltérni.¹⁰⁵

¹⁰²Windt Szandra im. 67-68. o

¹⁰³ 2011/36/EU irányelv

¹⁰⁴ 2012/29/EU irányelv

¹⁰⁵ Igazságügyi Hivatal közleménye: <https://goo.gl/1c45KP>

Továbbá a jogi segítségnyújtáshoz való jog, illetve a költségtérítéshez való jog is uniós előírás, mely utóbbit az áldozat igazságszolgáltatásban betöltött szerepével összhangban kell meghatározni. A 18. cikk értelmében a védelemhez való jogot ki kell terjeszteni az áldozatok családtagjaira is úgy, hogy emberi méltóságuk, jogaik ne sérüljenek. Az újbóli áldozattá válást is meg kell akadályozni, továbbá a bizonyítási eljárás során az ismételt érzelmi és pszichés károsodás elkerülésére is törekedni kell. Szükséges esetén pedig fizikai védelmet kell biztosítani. A büntetőeljárás helyszínén - indokolt esetben - meg kell teremteni annak lehetőségét is, hogy az áldozat és az elkövető ne kerülhessenek egymással kapcsolatba.¹⁰⁶

Az irányelv a bűnügyi nyomozás vonatkozásában is nyújt némi támpontot az eljárást lebonyolítóknak. Egyrészt az áldozatot késedelem nélkül szükséges kihallgatni, ugyanakkor a kihallgatások számát velük szemben minimalizálni célszerű, s kizárólag akkor szabad alkalmazni, ha az a bűnügyi nyomozás céljából adódóan feltétlenül indokolt. Az áldozatok részére biztosítani kell továbbá, hogy jogi képviselőjük és egy általuk választott személy elkísérhesse őket, kivéve, ha ezzel ellentétes és indoklással alátámasztott határozat áll rendelkezésre. A magánélet védelméhez kapcsolódó jog során pedig szem előtt kell tartani, hogy az szoros összefüggésben van a személyes adatok védelméhez fűződő, illetve a képmás védelméhez kapcsolódó joggal. Az áldozatok egyéni értékelésének keretében a jogalkalmazónak fokozott figyelmet kell fordítania azon személyekre, akik a bűncselekmény súlyossága folytán jelentős sérelmet szenvedtek. Továbbá az olyan áldozatokra, akik ellen előítéleten vagy megkülönböztetésen alapuló indítékból követtek el bűncselekményt, amely elsősorban személyes jellemzőiken alapult. Az imént elmondottak irányadóak azokra is, akik az elkövetőhöz fűződő kapcsolatuk vagy a tőle való függőségük okán különösen veszélyeztetetteknek minősülnek.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Szekeres Diána: Igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2012, 71-72. o.

¹⁰⁷ 2012/29/EU irányelv

A 2012/29 EU irányelv felépítése (összefoglaló táblázat – saját készítés)

Áldozatsegítési jogok (3-9. cikk)	Büntetőeljárási jogok (10-17. cikk)	Áldozatvédelmi jogok (18-24. cikk)
Megértéshez és megértetéshez való jog	Meghallgatáshoz való jog	Védelemhez való jog
Minimális kötelező tájékoztatás az első kapcsolatfelvételkor	Jogorvoslathoz való jog az eljárás megszüntetése esetén	Az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga
Jogok a feljelentés megtételekor	Helyreállító igazságszolgáltatáshoz való jog	Nyomozás során biztosítandó jogok
Tolmácshoz és fordításhoz való jog	Jogi segítségnyújtáshoz való jog	Magánélet védelméhez fűződő jogok
Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog	Költségtérítéshez való jog	Az áldozatok egyéni értékelése
Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga	Vagyontárgyak visszaszolgáltatásához való jog	Specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai
	Polgári jogi igény elbírálásához való jog	Jogok a nyomozási szakaszban: kihallgatás megfelelően átalakított helyiségben, kihallgatás erre képzett szakember által, valamennyi kihallgatást egyazon személy végezze
	Más országban élők jogai	Jogok a bírósági szakaszban: az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolat elkerülése, áldozat meghallgatása személyes jelenlét nélkül, áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalma, nyilvánosság kizárása a tárgyalásról
		Gyermekeáldozatokra vonatkozó további jogok

ET Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye az első olyan európai szerződés, amely részletesen rendelkezik az emberkereskedelem áldozatainak nyújtandó segítségről, védelemről és támogatásról. Az egyezmény előírja, hogy az áldozatok azonosítása és segítése terén elméleti és gyakorlati képzéssel rendelkező szakemberekre van szükség. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) alapján a rabszolgaságnak és a kényszermunkának tilalma (4. cikk) bizonyos körülmények között megkövetelheti az államoktól, hogy nyomozzanak emberkereskedelem gyanúja ügyében, és tegyenek intézkedéseket az áldozatok vagy a feltételezhető áldozatok védelme érdekében.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról: <https://goo.gl/cksxbh>

Kiváló példa erre az EJEB Rantsev kontra Ciprus és Oroszország ügye, amelynek középpontjában egy orosz állampolgár áll, aki Cipruson lett az emberkereskedelem áldozata. Az EJEB úgy vélte, hogy Ciprus nem tett eleget az EJEE 4. cikke szerinti pozitív kötelezettségeinek, két szempontból: egyrészt elmulasztotta hatályba léptetni az emberkereskedelem elleni fellépéshez szükséges megfelelő jogi és közigazgatási keretet, másrészt a rendőrség sem tette meg a szükséges intézkedéseket. Az EJEB ezenkívül megállapította, hogy az orosz hatóságok nem folytattak hatékony nyomozást az áldozat emberkereskedők általi felvétele miatt. Ennek a mulasztásnak több súlyos következménye is lett, figyelemmel a személy Oroszországból való távozásának mibenlétére, valamint az ezt követő ciprusi elhalálozására.¹⁰⁹

Az EJEE joga szerint az ET Egyezményben részes államokban a hatóságoknak biztosítaniuk kell egy felépülési és gondolkodási időszakot a feltételezett áldozatok számára, akiket ezalatt nem lehet kitoloncolni (13. cikk). Ha „alapos indokkal” feltételezhető, hogy egy személy emberkereskedelem áldozatává vált, ezt a személyt addig nem lehet kitoloncolni az országból, amíg el nem döntenek, hogy emberkereskedelemnek minősülő bűncselekmény áldozata-e (10. cikk (2) bekezdése). A gondolkodási, illetve a felépülési időszak 30 napot ölelhet fel, amelynek elegendőnek kell lennie a megalapozott döntéshez arra nézve, hogy kíván-e együttműködni az illetékes hatósággal. Az illetékes hatóság továbbá megújítható tartózkodási engedélyt adhat ki az áldozatok részére, ha úgy véli, hogy az áldozatok adott országban való tartózkodása személyes körülményeikből adódóan elengedhetetlen, vagy ha a bűnügyi nyomozás céljából mindez determináló jelentőséggel bír (14. cikk (1) bekezdése).¹¹⁰

A IV–V. fejezet a büntető anyagi jogi, illetve a nyomozás, vádemelés, büntetőeljárás-jog szabályait rögzíti. Az ET egyértelműen utal arra, hogy eljárásnak nem szabad függenie az áldozat bejelentésétől vagy feljelentésétől. Emellett átfogó jogi keretet határoz meg az áldozatok és a tanúk védelmére nézve.¹¹¹

Látható volt, hogy az emberkereskedelem áldozataink védelme az Uniónak is szívügye, ebből adódóan számos dokumentum foglalkozik adott kérdéskörrel (2011/36/EU irányelv, ET Egyezmény, 2012/29 EU irányelv stb.) Ezen egyezmények, irányelvek elsősorban a jogalkalmazónak kívánnak támpont nyújtani, javarészt hasonló elképzelések mellett. Kivétel nélkül mindegyik elismeri, hogy az emberkereskedelem áldozata fokozott védelmet, valamint speciális ellátást igénylő személy, akinek a büntetőeljárás során biztosítani szükséges a tanúvédelmi intézkedések gyakorlatilag teljes tárházát. Az áldozatot megilletik egyébként a jogi segítségnyújtáshoz, költségtérítéshez, helyreállító igazságszolgáltatáshoz, az ügyvel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jogok is. A civil szervezetek, valamint a különböző áldozatsegítő szolgálatok is hangsúlyos szerepet töltenek be az áldozatvédelemben, hiszen lehetővé teszik – többek között – az érintettek elkülönült környezetben való gyógyulását.

3.2.5 Belgium, Hollandia és Magyarország között működő Transznacionális Irányítási Mechanizmus elveinek gyakorlatban történő kivitelezése

Az előbbi fejezetrésztől azért kívánom elkülönülten kezelni dolgozatomban ezen szakaszát, mert itt nem az EU-ról általánosságban lesz szó, hanem konkrét országok kiemelésével és

¹⁰⁹ EJEB, Rantsev kontra Ciprus és Oroszország (25965/04), 2010. január 7., 284. pont.

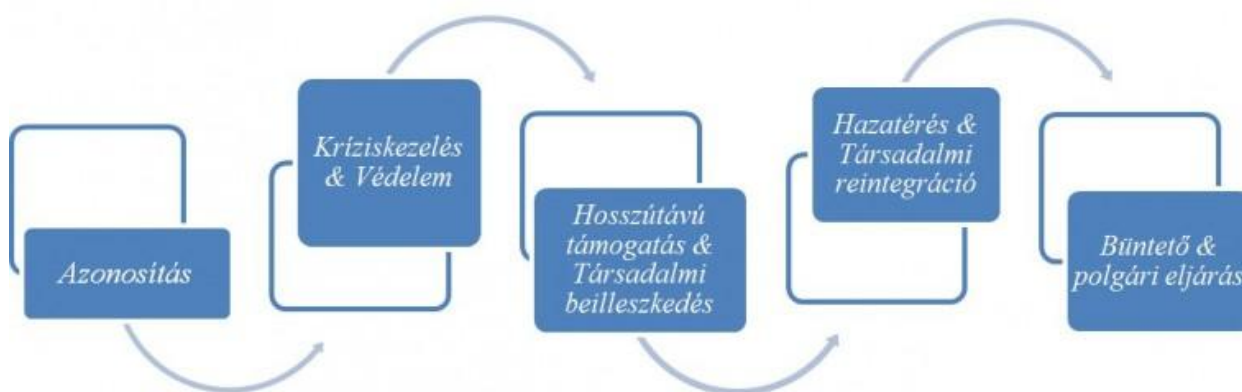
¹¹⁰ ET Egyezmény (2005): <https://goo.gl/ciuYTk>

¹¹¹ Windt Szandra im. 7. o.

összehasonlító elemzésével fogom felvázolni az áldozatvédelem jelenségének a problémáját, mely az egyik legnagyobb kihívást magában foglaló terület az emberkereskedelem jelenségét illetően a jogalkalmazóra nézve.

Mit is jelent a Transznacionális Irányítási Mechanizmus (TRM)? A fogalom magába foglal minden olyan tevékenységet, mely az emberkereskedelem áldozatainak határokon átnyúló védelmére irányul. Egy TRM összeköti az irányítási folyamat összes szakaszát az előszűréstől kezdve a hivatalos azonosításon és támogatáson keresztül a támogatott önkéntes hazatérésig, társadalmi beilleszkedésig vagy a büntető és polgári eljárásig.¹¹²

Összefoglaló ábra a Transznacionális Irányítási Mechanizmus lépéseiről

Az azonosítás szakasza

A **belga** törvények szerint az áldozat észlelése vagy saját beszámolója alapján történik, vagy indikátorok segítségével. Az érintettel kapcsolatba kerülőnek először a sürgős és alapvető szükségleteket kell kielégítenie, illetve tájékoztatnia kell egyrészt az áldozatot a védelmi program igénybevételének lehetőségéről, másrészt az ügyészséget is informálnia szükséges, hiszen az felelős az áldozat hivatalos azonosításáért. Fontos az áldozat valamely fogadóközpontba történő irányítása is.¹¹³ Az azonosításhoz szükséges interjúkat biztonságos és bizalommal teli környezetben kell lebonyolítani, szakképzett személyekkel. Az interjú a „4 C” megközelítésre épül, melynek elemei a titoktartás, az ellenőrzés, az együttműködés és a beleegyezés. Az áldozat az interjút egyébként bármikor félbeszakíthatja, valamint joga van ahhoz, hogy az interjú alatt valaki támogassa. A kérdésben sem szabad akadályozni, továbbá magánéletét, bizalmas közléseit is tiszteletben kell tartani.¹¹⁴

Hollandiában bármely szervezet vagy személy bejelentést tehet az emberkereskedelem feltételezett áldozatáról, kivéve a mérlegelési időszak biztosítása alatt, illetve a harmadik országból származó áldozatoknak biztosított védett szálláshely vonatkozásában, hiszen ilyenkor felhatalmazása csak a Nemzeti Rendőrségnek és a Holland Királyi Csendőrségnek van. A rendőrség az emberkereskedelemre utaló legkisebb nyom esetén bármikor

¹¹² TRM fogalma: <https://goo.gl/HTN023>

¹¹³ TRM rendszer – azonosítás szakasza: <https://goo.gl/3IpXDE>

¹¹⁴ Windt Szanda: Információs kézikönyv a Belgium, Hollandia és Magyarország között működő, az emberkereskedelem áldozatait segítő Transznacionális Irányítási Mechanizmusról, Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015, 170. o.

megkezdheti a nyomozást. Amennyiben nem talál elegendő nyomot a bűnügyi nyomozáshoz, illetve a vádemeléshez, a külföldi áldozatok humanitárius alapon folyamodhatnak tartózkodási engedélyért. Ilyenkor a Bevándorlási és Honosítási Szolgálat még egyszer áttekinti az áldozat helyzetét. A nyomozás során a potenciális áldozatot soha nem ismerik el hivatalosan áldozatként, mivel az emberkereskedelemre utaló „legkisebb nyomon” kívül más, hivatalos jogi feltétel nincs determinálva.¹¹⁵

Magyarországon a 354/2012. (XII.13), az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló Korm. rendelet részletezi adott kérdéskört. Az azonosító beszélgetést elkülönített, biztonságos környezetben kell lefolytatni, speciálisan képzett szakemberek mellett, az áldozat specifikus szükségleteit szem előtt tartva.¹¹⁶

A kríziskezelés és védelem szakasza

Belgiumban a kríziskezelést kifejezetten erre a célra felállított fogadóközpontokban valósítják meg. Amennyiben az áldozat vallomást tesz a rendőrségen, valamint úgy dönt, hogy részt vesz az áldozatsegítő akcióban, akkor 3 hónapra érvényes tartózkodási engedélyt kap. Ha ezzel kapcsolatosan nem tud egyből nyilatkozni, akkor a törvény 45 nap gondolkodási időt biztosít számára. Az ügyészség átmeneti jogállást is biztosíthat az áldozatoknak, melynek keretében a Bevándorlási Hivatal 6 hónapos engedélyt ad ki. Ha az eljárás eredményeként az elkövetőt bűnösnek találják, akkor állandó tartózkodási engedély kibocsátásának is van helye. Az ügyészi szervezet bármikor dönthet úgy, hogy adott személy már nem emberkereskedelem áldozata, így a védelmi intézkedések fenntartásának sincs már tovább indoka.¹¹⁷

Hollandiában a szükségletektől teszik függővé az áldozatok védett szálláshelyre történő vitelét, vagy esetleg a mérlegelési időszak az irányadó, amely általában 3 hónap. Ha a külföldi áldozat ideiglenes tartózkodási engedélyt kap, akkor utógondozó védett szálláshelyre kerül. Az áldozatokat rutinszerűen kell tájékoztatni a támogatáshoz, kártérítéshez, jogi tanácshoz fűződő jogaikról, amely ideális esetben az érintett anyanyelvén történik. A védelem alapvetően 3 pilléren nyugszik, nevezetesen a büntetőeljáráson, az ellátáson, valamint a tartózkodáson. Először a szükségleteket, illetve a kockázatokat mérik fel a hatóságok. Az első kockázatfelmérést egyébként a rendőrség végzi, de a védett szálláshelyre történő megérkezéskor a szállást működtető szervek veszik át ezen feladatokat.¹¹⁸

Magyarországon az azonosítást végző szerv értesíti az Áldozatsegítő Szolgálatot, és ezzel egyidejűleg megküldi az azonosító adatlapot. Az OKIT (Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat) tájékoztatja az áldozatot a védett szálláshely igénybevételének lehetőségéről, aki szabadon dönthet, hogy kíván-e élni ezzel. Ha a magyar állampolgár azonosítása külföldön történik, akkor a konzulnak, az eljárásban önként részt vevő szervnek, vagy a rendőrségnek kell ellátnia az előbbi feladatot.¹¹⁹

¹¹⁵ Uo. 73. o.

¹¹⁶ 354/2012. Korm. rendelet

¹¹⁷ Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása a nemzetközi védelemre és kitoloncolásra vonatkozó eljárásokban Belgiumban: <https://goo.gl/r1PsIH>

¹¹⁸ TRM rendszer – kríziskezelés és védelem: <https://goo.gl/6MutYb>

¹¹⁹ 4 éves stratégiai tervdokumentum : <https://goo.gl/5MTfuW>

Hosszú távú támogatás és társadalmi beilleszkedés szakasza

Belgiumban a felelősség ebben a Fogadóközpontoknál, valamint a Bevándorlási Hivatalnál van, melyek nem azonosítható, védett helyen nyújtanak szálláslehetőséget. A támogatást minden áldozatnak egy adott vezető biztosítja a csoportból, a személyre szabott szolgáltatások, védelmi intézkedések megteremtéséből adódóan.¹²⁰

Hollandiában a CoMensha, a SHOP, a PMW Humanitas, a Jade, az IOM stb. játszanak fontos szerepet az érintett kérdésben. Egyrészt léteznek védett szálláshelyek a harmadik országból származó áldozat számára a mérlegelési időszakban, másrészt pl. a kiskorú gyermekeknek, a kiskorú és kísérő nélküli menedékkérőknek is biztosítva van ezen lehetőség.¹²¹

Magyarországon a Lehetőség Családoknak 2005 Alapítvány, a Magyar Baptista Szeretetszolgálat, a Névtelen Utak Alapítvány. illetve az Ökumenikus Szeretetszolgálat látják az ezzel kapcsolatos feladatokat. Hazánkban igénybe lehet venni átmeneti szállást (90 napra), kis félutas házat, melyek az áldozatok társadalomba történő reintegrációját segítik, hosszú távú (maximum 5 éves) lakhatási lehetőség és szakmai (főként jogi és pszichológiai) segítségnyújtás biztosítása mellett, illetve úgynevezett menedékházat (Shelter-házat)¹²²

Az irányítás és a visszatérés szakasza (Magyarországra)

Belgiumban az első lépés minden esetben a tájékozott döntés meghozatala a hazatérésről, melynek az áldozat szabad akaratán kell alapulnia. A kockázatelemzés a második fázis, melynek során az érintett családtörténetét, a hazatérés biztonsági körülményeit kell szemügyre venni. Az indulás előtt célszerű egy támogatási tervet készíteni, valamint a szükségleteket konkrétan behatárolni. Itt fontos összehasonlítást nyújtani a célországban maradás, illetve a származási országba való visszatérés kapcsán. A tervnek tartalmaznia kell azon hosszú távú lépéseket, melyek a felépülést, a társadalomba való beilleszkedést szolgálják. Ezt követően jön az irányítás szakasza, amely a kapcsolatfelvételt takarja a származási hely szerinti szolgáltatókkal. Szükséges egy kockázatkezelési tervet is készíteni a veszélyek feltérképezése érdekében. A visszatérést szervezheti az egyén teljesen egyedül, az IOM-en keresztül, valamint a belga fogadóközpont által. A reintegrációban (következő fázis) az állami vagy civil szervezetek, az IOM, egyéb helyi szolgáltatók, illetve a fogadószervezet játszanak meghatározó szerepet. A jogsegély nyújtására pedig a hazatérést követően is van lehetőség, általában az ügyvédek vagy a védett szálláshelyeken keresztül. Megjegyezném, hogy az áldozat irányítására akkor kerül sor, ha az támogatásra szorul, vagy ha arra kifejezetten igényt tart, illetve ha származási országában fenyegetik.¹²³

Hollandiában a legfontosabb lépések: a kapcsolatfelvétel az IOM-mel, az információgyűjtés, a magyarországi távszervezettel való kapcsolatfelvétel, továbbá az akcióterv készítése, amelybe beletartozik pl. az útlevél, a pénz kérdésköre. Amennyiben az áldozat uniós állampolgár, akkor önkéntes alapon dönthet a hazatérésről. Ha ezzel nem kíván élni, akkor

¹²⁰ TRM rendszer – támogatás és társadalmi beilleszkedés: <https://goo.gl/6MutYb>

¹²¹ TRM rendszer – támogatás és társadalmi beilleszkedés: <https://goo.gl/LZ6BYg>

¹²² Windt Szandra im. 179. o.

¹²³ Uo. 181. o.

Hollandiában maradhat, de ennek következtében a szociális ellátásokhoz való hozzáférés korlátozódik, melyet az önkormányzati szervek ellenőrzésük alá vonnak.¹²⁴

Magyarország feladatai: az áldozatként történő azonosítás, a védett szálláshely biztosítása, az erről való információszerzés, valamint a hazatérési terv készítése.¹²⁵

A büntetőeljárás és a polgári eljárás szakasza

Belgiumban a nyomozati szakaszban, melyet az ügyészség vagy a nyomozati bíró vezet, bizonyítékokat gyűjtenek annak megállapítására, hogy bűncselekmény történt-e, és hogy azonosítani lehet-e az elkövetőket. Az áldozat vallomása az emberkereskedelem kapcsán bizonyítékként használható fel. Lehetőség van azonban a nyomozócsoporthoz, illetve kölcsönös jogsegély révén is kérdezni az áldozatot, amennyiben az már adott országon kívül tartózkodik. Az ügyészség vagy a nyomozási bíró videokonferencia vagy telekonferencia útján is lebonyolíthatja ilyenkor az eljárást. A nyomozás eredményétől függően dönthetnek az ügy lezárása mellett, másrészt meg bírósági tárgyalásra is utalhatják azt. Az emberkereskedelem miatt elítéltekre Belgiumban 1-5 évig terjedő szabadságvesztést lehet kiszabni, valamint 500-50000 euróig terjedő bírság is megállapítható. A bírság összegét a jogalkalmazónak az azonosított áldozatok számára figyelemmel kell megállapítania, ugyanis az így kapott számmal szükséges megszorozni a bírság összegét. Fontos kiemelni, hogy minden áldozat beszámítása indokolt, függetlenül attól, hogy részt kívánt-e venni a védelmi programban. Ingyenes jogi tanácsadást, képviselőt, tolmácsolást is biztosítani szükséges számára, továbbá a vallomástétel után már nem kötelező megjelennie a bíróság előtt. Amennyiben az áldozat tanúskodni kíván, lehetőség van arra, hogy az a vádlott jelenléte nélkül történjen. A tanú védelme is igen fontos szempont, melyet a jogalkalmazónak biztosítani szükséges az eljárás egésze alatt. Az emberkereskedelem áldozatai ugyanis megtorlás veszélye alatt állnak, így megelőző járőrszolgálatot, védett rendszámot, fizikai védelmet, lakóhely áthelyezést célszerű garantálni számukra. Mindezt egyébként 45-öt napig lehet megtenni, beleértve a bejövő és kimenő hívások regisztrálását, a titkosított telefonszám rendelkezésre bocsátását. A tanúvédelmi program továbbá lehetővé teszi a részleges vagy teljes névtelenséget, melyet az ügyész vagy a nyomozási bíró rendelhet el.¹²⁶

Hollandiában az országos rendőrségen belül speciális emberkereskedelmi egységeket hoztak létre, amelyekben magasan képzett nyomozók dolgoznak. Így a rendőrök egyrészt első szintű szakemberek, másrészt második szintű tisztviselők, akikhez a potenciális áldozatokat irányítják. Amikor a rendőrség áldozattá válásra utaló jelekre lesz figyelmes, vagy valaki ezzel kapcsolatban bejelentést tesz, megindul a nyomozás. A bizonyítékok összegyűlését követően azokat megvitatják az ügyészséggel, és eldöntik, hogy bíróság elé viszik-e az ügyet. Az áldozatok úgyszintén jogosultak jogi képviselőre, amely ingyenes, de csak abban az esetben, ha azt nem tudják megfizetni. Tájékoztatni szükséges továbbá az áldozatot arról, hogy miként is tudja polgári igényeit érvényesíteni, s kártérítést követelni.¹²⁷

Hazánkban a rendőrségnek kötelessége tájékoztatást nyújtani az áldozatok számára az őket megillető támogatási lehetőségekről. Az áldozatokat a büntetőeljárásban egyrészt tanúként

¹²⁴ TRM rendszer – irányítás és visszatérés: <https://goo.gl/aK3P3J>

¹²⁵ TRM rendszer – irányítás és visszatérés: <https://goo.gl/aK3P3J>

¹²⁶ Windt Szandra im. 187. o.

¹²⁷ TRM rendszer – büntetőeljárás és polgári eljárás: <https://goo.gl/CDOfm0>

kell kihallgatni, másrészt a Védelmi Programmal az érdekeit szükséges garantálni, amennyiben persze hajlandóak vallomást tenni. Az 1998. évi XIX. törvény tanúvédelmi intézkedések sorát fogalmazza meg, melyek a következők: tanú adatainak zárt kezelésének az elrendelése, különösen védett tanúvá való nyilvánítás, a tanú és a sértett személyi védelmének elrendelése. A sértettet megilleti a jog az eljárásban való jelenléthez, az eljárás őt érintő irataiba való betekintéshez, indítványok és észrevételek megtételéhez, a jogairól és kötelezettségeiről való felvilágosításhoz, valamint a jogorvoslathoz.¹²⁸

Hogyan lehet ösztönözni az áldozatot a bűncselekménnyről való bejelentést megtételét illetően?

Belgiumban az egyik legnagyobb ösztönzés a védelmi programhoz való csatlakozásra irányul. Garantálni szükséges, hogy az áldozat minden olyan jogot és juttatást magával tudjon vinni a származási országba, amelyet Belgiumban az áldozati státusz maga után von. Így teljes körű védelmet kell biztosítani a megfélemlítéssel, a megtorlással szemben. A támogatásnak magában kell foglalnia a hosszabb távú fizikai és pszichológiai segítségnyújtást, valamint a társadalmi beilleszkedést is. Az áldozat reintegrációja során garantálni kell a teljes hozzáférést az alapvető jogokhoz, illetve azokhoz a forrásokhoz, amelyek a munkaerőpiacra való belépést kívánják megkönnyíteni, s melyek egy adott országban elfogadott életszínvonal kiépítéséhez nyújtanak segítséget.¹²⁹

Hollandiában a tudatosság növelése, a lehetőségekkel, valamint az áldozatokkal kapcsolatos tudástár bővítése az első lépés. Ebben kulcsszerepet tölt be a rendőrség, hiszen annak egyrészt együtt kell működnie az áldozatokkal, másrészt pedig tekintettel kell lennie azok szükségleteire az eljárás egésze alatt. Mindemellett információkat is szükséges begyűjtenie az érintettektől, elsősorban a helyszínen történő interjúztatással.¹³⁰

Magyarország a biztonságérzet fokozására, a védelemre, illetve a lehetőségekről való tájékoztatásra helyezi a hangsúlyt, ahogy az látható volt.

Miért is utasítják vissza számtalanszor az eljárásban való részvételt és a hatóságokkal való együttműködését az áldozatok?

Belgiumban sokszor előfordul, hogy az áldozatok nem is tekintik magukat áldozatnak, valamint a kizsákmányolás jeleit sem ismerik fel. A bizalmatlanság tanúsítása sem ritka a hatóságokkal szemben. Az esetek háttérében azonban az áldozatok megfélemlítése, megfélemlítése áll általában. Az igazságszolgáltatásba vetett hit is meggyengülni látszik, melynek következménye, hogy az érintettek csak időpocsékolásnak tartják a bírói út választását.¹³¹

¹²⁸ 1998.évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

¹²⁹ TRM rendszer – büntetőeljárás és polgári eljárás: <https://goo.gl/CDOfm0>

¹³⁰ TRM rendszer – büntetőeljárás és polgári eljárás: <https://goo.gl/CDOfm0>

¹³¹ Windt Szandra im. 188. o.

Hollandiában a legfőbb oknak a félelem az elkövetőktől tudható be, amelynek következtében nem mutatnak az áldozatok együttműködést a hatóságokkal. A társadalmi elítéléstől is tartanak, valamint a család reakciójától.¹³²

Magyarországon is a kulcsmomentum –ahogy látható volt - az elkövetőktől való félelemben jelölendő meg. Nem ritka, hogy érzelmi kapcsolat lelhető fel az emberkereskedő és az áldozat között. Továbbá előfordul az is, hogy az érintetteknek nincs elegendő információjuk a probléma megoldására vonatkozóan.

¹³² Uo. 188-190. o.

4. Záró gondolatok

Megállapítható, hogy hazánk célországként, tranzitorként, valamint kiindulási orszákként is egyaránt fenyegetett az emberkereskedelem jelenségét illetően. Bár elsősorban utóbbinak van determináló jelentősége. Az áldozatok olyan kiszolgáltatott személyek, akiket sokszor nem is erőszakkal, hanem jobb életfeltételek hamis ígértével toboroznak a különböző bűnözői csoportok. Az esetek döntő többségében egyébként szexuális célú kizsákmányolás áll a háttérben. Az emberkereskedelem ellen folytatott küzdelemhez nemzeti összefogásra, összehangolt kormányzati munkára, valamint a civil szervezetekkel való együttműködés kialakítására van szükség. A fellépés eredményességéhez a bűnüldözés, illetve a büntető igazságszolgáltatás hatékony fellépése is szükséges. Köztudott tény, hogy az emberkereskedelem a szervezett bűnözés meglehetősen nagy hasznot hozó ága, viszonylag csekély befektetés mellett. Látható volt, hogy magát az emberkereskedelmet meglehetősen nehézkes bizonyítani. Az idő múlása, a sértett és a terhelt között fellelhető érzelmi szálak, az elkövetési magatartások, a kizsákmányolásra épülő célzat ugyanis számos jogalkalmazói problémát vetnek fel az eljárás során. Tipikus eset, hogy csak az áldozatok, mint sértettek tanúvallomásai állnak a jogalkalmazó rendelkezésére. Az is jellemző, hogy ezen személyek visszavonják vallomásaikat, mely mögött általában megfélemlítés húzódik. Gyakori jelenség úgyszintén a vallomástételtől való teljes elzárkózás a testi és lelki gyötrelmet szenvedett személyek, mint áldozatok vonatkozásában. A felmerülő problémákat azonban a jogalkalmazóknak orvosolniuk kell, az eljárás eredményessége érdekében, nemzetközi és hazai viszonylatban egyaránt. A nehézségek kezelésére a vizsgált források nagyjából hasonló elképzeléseket fogalmaznak meg, melyek közül most a leglényegesebbeket szeretném ismételten hangsúlyozni. Olyan eljárásjogi szabályokat kell életbe léptetni, mint például a titkos információgyűjtés és adatszerzés. Továbbá el lehet rendelni a tanú/áldozat különösen védett személlyé történő nyilvánítást, adatainak zárt kezelését, valamint külön jogszabályban meghatározott, úgynevezett Védelmi Programban való részvételét. Ezen intézkedések egyébként indokoltak is, hiszen az emberkereskedelem áldozata fokozottan védendő személy, akit az újbóli áldozattá válás kiváltképp fenyeget. Az áldozatvédelmi vonatkozásokat illetően pedig elengedhetetlen szempontok a bűncselekmény következtében létrejövő károk enyhítése, az áldozat segítése, illetve mindenekelőtt személyének biztos alapokon nyugvó beazonosítása. Az áldozatot megilletik egyébként a helyreállító igazságszolgáltatáshoz, az ügyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jogok is. A civilszervezetek, valamint az áldozatsegítő szolgálatok által kifejtett tevékenység úgyszintén kulcsfontossággal bír a büntetőeljárás lefolytatásának eredményességét illetően. Az emberkereskedelem határokat átnyúló jellege továbbá indokolja a nemzetközi szinten való együttműködést, fellépést, melyhez az összes rendelkezésre álló jogi lépést érdemes kiaknázni. Magyarország, Belgium, valamint Hollandia között fennálló TRM rendszer is a határokon átnyúló áldozatvédelem egyik tipikus megvalósulási formája, amely az áldozat azonosításában, a kríziskezelésben és védelemben, az áldozat támogatásában, reintegrációjában, irányításában, valamint hazatérésének segítségével látta a védelem főbb lépéseit.

Végezetül javaslataimat, észrevételeimet szeretném megfogalmazni az emberkereskedelem üldözésével kapcsolatosan. A jó gyakorlat kifejlesztése érdekében elengedhetetlen lenne a nyílt vitákra, társadalmi egyeztetésekre való sorkerítés, melyet a kormánynak kellene kezdeményeznie. A civil szervezet, valamint a témában jártas szakemberek véleményének a kikérése sem elhanyagolandó a hatékony fellépés megvalósítására nézve. Utóbbiak oktatására nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mivel az emberkereskedelemmel szemben a jogalkalmazók, valamint más hatósági szereplők, csak speciális képzettség birtokában tudják felvenni a versenyt. Az ismereteket folyamatos bővítése érdekében célszerű lenne a

tréningekre, a konferenciákra nagyobb hangsúlyt fektetni. Utóbbiak például nyilvánosak lehetnének, tekintettel arra, hogy társadalmi szinten is érdemes ismertebbé tenni az emberkereskedelem jelenségét. Továbbá az iskolai nevelés keretében figyelmeztetni kellene a gyermekeket az áldozattá válás veszélyeire. Véleményem szerint ezen szempontok hozzájárulhatnának a jelenség megfékezéséhez, hiszen a kellő ismerettel bíró egyén időben fel tudná mérni a szervezett bűnözői hálózatok által kifejtett tipikus magatartásokat (pl. „kecsegtető munkalehetőség hamis ígérete”).

Forrásjegyzék

Könyvek, folyóiratok:

- 📖 Balogh Zsolt – Schanda Balázs: Alkotmányjog – Alapjogok, Budapest, PPKE-JÁK, 2011, 100-101. o.
- 📖 Balogh Zsolt: Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog, Budapest, Iustum Aequum Salutare, 2010/4., 36-37. o.
- 📖 Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál: Büntetőjog II., Különös Rész, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 185-188. o.
- 📖 Betlen Anna: Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben: <https://goo.gl/5zdIQc>
- 📖 Catherine Dupré: Az emberi méltóság a 2011-es magyar Alaptörvényben, Budapest, Fundamentum, 2011/4., 28-29. o.
- 📖 Czine Ágnes: Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem – Állami- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2011, 91-256. o.
- 📖 Czine Ágnes: Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2016, 339-340. o.
- 📖 Demus Mária: A rendőrség szerepe és feladatköre az emberkereskedelem elleni fellépésben, Budapest, IOM, 2004, 9-24. o.)
- 📖 Fehér Lenke – Herman Judit – Herczog Mária – Gyurkó Szilvia – Hrabovszki Zoltán – Pontyos Tamás: Kézikönyv az emberkereskedelemlről, Budapest, Nemzetközi Migrációs Szervezet budapesti regionális képviselője, 2004, 20-95. o.
- 📖 Fehér Lenke: A definíciók jelentősége: az emberkereskedelem fogalma. In: Nótári Tamás (szerk.): Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára, Szeged, Lectum Kiadó, 2010, 84. o.
- 📖 Fehér Lenke: Az emberkereskedelem komplex problémája. In: Lamm Vanda (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének Folyóirata LIII/1., Budapest, MTA TK Jogtudományi Intézete, 2012, 405-412. o
- 📖 Fehér Lenke: Emberkereskedelem Magyarországon. In: Póczik Szilveszter – Dunavölgyi Szilveszter – Bodnár Gergely – Fehér Lenke – Jagusztin Tamás – Windt Szandra: Nemzetközi migráció – Nemzetközi kockázatok, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008, 432. o.
- 📖 Fehér Lenke: Prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem, Budapest, Belügyi Szemle, 1998/3., 35-36. o.
- 📖 Gyurkó Szilvia: Magyar jó gyakorlatok, protokolljavaslatok, esetkezelési minták. In: Gyurkó Szilvia – Virág György (szerk.): Emberpiac. A Magyarországot érintő nemzetközi emberkereskedelem társadalmi, kriminológiai jellemzői, Budapest, ESZTER Alapítvány, 2009, 79. o.
- 📖 Hollán Miklós: Az emberkereskedelem elleni nemzeti büntetőjogi fellépés nemzetközi jogi alapjai és alapjogi korlátai, Budapest, Munkabeszámoló, OTKA, 2013, 20. o.
- 📖 Hollán Miklós: Emberkereskedelem. A kizsákmányolás büntetendő esetei és a büntetőjogi szabályozás határai, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2012, 94-306. o.
- 📖 Jenei Károly: Áldozatvédelem, Miskolc, B-A-Z Megyei Bűnmegelőzési Alapítvány Szakmai Kiadványa, 2003, 185. o.

- 📖 Karsai Krisztina: Az európai büntetőjog alapkérdései, Budapest, KJK Kerszöv., 2004, 239.o
- 📖 Kiss Anna: A sértett jogai a büntetőeljárásban. In: (Fehér Lenke – Forrai Judit (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium Nőképviselői Titkársága és a Kiút Veled Egyesület, 1999, 87-89
- 📖 Kónya István: Magyar Büntetőjog – Kommentár a gyakorlat számára I. – harmadik kiadás, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2015, 658-661 o.
- 📖 Kovács Attila: Az emberkereskedelem elleni hatékony küzdelem Magyarországon az EU-hoz való csatlakozás fényében, Budapest, Ügyészek Lapja, 2004/5., 18-19. o.
- 📖 Kubisch Károly: Az emberkereskedelem módosult tényállásának, valamint az elkövetési módok bizonyításának nehézségei, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem – Állam- és Jogtudományi Kar, 2014, 47-56. o.
- 📖 Kubisch Károly: Az emberkereskedelem tárgyi súlyának társadalmi megítélése. In: Boda József (szerk.): A Nemzeti Köszolgálati Egyetem Rendészettudományi Szakmai Folyóirata 16/1., Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft., 2016, 80-81. o.
- 📖 Németh Zoltán György: A nyomozó hatóság bizonyításban játszott szerepe, a nyomozati tényfeltárás és a bizonyítás összefüggései, Budapest, Jogelméleti Szemle, 2012/2., 1. o.
- 📖 Nótári Tamás: A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul, Debrecen, Debreceni Jogi Műhely, 2009/6., 5. o.)
- 📖 Polt Péter: Az Eurojust és az Európai Ügyész. Tendenciák, kérdések, alternatívák és lehetőségek, Budapest, PPKE-JÁK, Habilitációs tézisek, 2016, 3-10. o.
- 📖 Pozsik Réka: Az emberkereskedelem aktuális helyzete Magyarországon, Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2015, 36-37. o
- 📖 Szekeres Diána: Igazságügyi szolgáltatások egyes alternatívái alapjogi megközelítésben, Pécs, Pécsi Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, 2012, 71-72. o.
- 📖 Széles Nóra: A szervezett bűnözés elleni fellépés büntetőjogi eszközei az Európai Unióban, Miskolc, Deák Ferenc Doktori Iskola, 2008, 71-99. o.
- 📖 Vaskuti András: A szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények. In: Jakucs Tamás (szerk.): Büntetőtörvény Magyarázata, Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2004, 228-230. o.
- 📖 Windt Szanda: Információs kézikönyv a Belgium, Hollandia és Magyarország között működő, az emberkereskedelem áldozatait segítő Transznacionális Irányítási Mechanizmusról, Budapest, Magyarország Belügyminisztériuma, 2015, 123-193. o
- 📖 Windt Szandra: 2013, az emberkereskedelem elleni fellépés éve Magyarországon, Budapest, Belügyi Szemle, 62/1., 2014, 10-68. o

Jogforrások:

Magyar:

- 📖 1350/2013. (VI. 19.) Korm. határozat
- 📖 23/1990 (X.31.) AB határozat
- 📖 BH 2014.217
- 📖 2012. évi C. törvény
- 📖 1998.évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 📖 2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről
- 📖 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- 📖 30/1992. (V. 26.) AB határozat

- 18/2000. (VI. 6.) AB határozat
- 354/2012. Korm. rendelet

Nemzetközi:

- 2012/29/EU irányelv
- EUMSZ
- 2011/36/EU irányelv
- EJEB, Rantsev kontra Ciprus és Oroszország (25965/04), 2010. január 7., 284. pont.

Internetes források:

- Európai Bizottság – Sajtóközlemény: <https://goo.gl/uaX7jj>
(Letöltve: 2016.08.02., Megtekintve: 2016.08.02.)
- Belügyminisztérium: Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon: <https://goo.gl/bNkDnc>
(Letöltve: 2016.08.02., Megtekintve: 2016.08.02.)
- Az Európa Tanács Emberkereskedelem Elleni Fellépésről szóló Egyezménye Magyarország által történő végrehajtásáról szóló jelentés: <https://goo.gl/OkJXuj>
(Letöltve: 2016.08.02., Megtekintve: 2016.08.02.)
- 4 éves stratégiai tervdokumentum : <https://goo.gl/5MTfuW>
(Letöltve: 2016.08.10., Megtekintve: 2016.08.10.)
- Schweighardt Zsanett: A tevékeny megbánás – a mediáció szerepe a büntetőeljárásban, a jogintézmény jövője: <https://goo.gl/f35KBN>
(Letöltve: 2016.08.10., Megtekintve: 2016.08.10.)
- Magyarország Kormányának B/6626. számú beszámolója: <https://goo.gl/lwkFIW>
(Letöltve: 2016.08.10., Megtekintve: 2016.08.13.)
- Európai Bizottság jelentése: <https://goo.gl/WwkGM4>
(Letöltve: 2016.08.15., Megtekintve: 2016.08.18.)
- Europol helyzetjelentés – Emberkereskedelem az EU-ban: <https://goo.gl/wPH251>
(Letöltve: 2016.08.15., Megtekintve: 2016.08.18.)
- Palermói Jegyzőkönyv: <https://goo.gl/6ikakV>
(Letöltve: 2016.08.16., Megtekintve: 2016.08.21.)
- EU legjobb gyakorlata: <https://goo.gl/KJiojJ>
(Letöltve: 2016.08.16., Megtekintve: 2016.08.26.)
- Eurojust éves jelentés, 2014: <https://goo.gl/R6LKau>
(Letöltve: 2016.08.17., Megtekintve: 2016.08.26.)
- Útmutató: <https://goo.gl/Rfzg2I>
(Letöltve: 2016.08.17., Megtekintve: 2016.08.26.)
- Bűnügyi együttműködés az Európai Unióban: <https://goo.gl/bRZDGE>
(Letöltve: 2016.08.17., Megtekintve: 2016.08.29.)
- Az Europol profilja: <https://goo.gl/ZRC6bY>
(Letöltve: 2016.08.17., Megtekintve: 2016.08.29.)
- Europol szemle: <https://goo.gl/u6sdyT>
(Letöltve: 2016.08.29., Megtekintve: 2016.09.01.)
- Igazságügyi Hivatal közleménye : <https://goo.gl/1c45KP>
(Letöltve: 2016.09.02., Megtekintve: 2016.09.08.)
- Kézikönyv a menekültügyre, határookra és bevándorlásra vonatkozó európai jogról: <https://goo.gl/cksxbh>
(Letöltve: 2016.09.05., Megtekintve: 2016.09.10.)
- ET Egyezmény (2005): <https://goo.gl/ciuyTk>
(Letöltve: 2016.09.08., Megtekintve: 2016.09.10.)

- TRM fogalma: <https://goo.gl/HTN023>
(Letöltve: 2016.09.15., Megtekintve: 2016.09.16.)
- TRM rendszer – azonosítás szakasza: <https://goo.gl/3IpXDE>
(Letöltve: 2016.09.15., Megtekintve: 2016.09.16.)
- Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítása a nemzetközi védelemre és kitoloncolásra vonatkozó eljárásokban Belgiumban: <https://goo.gl/r1PsIH>
(Letöltve: 2016.09.18., Megtekintve: 2016.09.23.)
- TRM rendszer – kríziskezelés és védelem: <https://goo.gl/6MutYb>
(Letöltve: 2016.09.18., Megtekintve: 2016.09.23.)
- TRM rendszer – támogatás és társadalmi beilleszkedés: <https://goo.gl/6MutYb>
(Letöltve: 2016.09.20., Megtekintve: 2016.09.23.)
- TRM rendszer – támogatás és társadalmi beilleszkedés: <https://goo.gl/LZ6BYg>
(Letöltve: 2016.09.20., Megtekintve: 2016.09.23.)
- TRM rendszer – büntetőeljárás és polgári eljárás: <https://goo.gl/aK3P3J>
(Letöltve: 2016.09.20., Megtekintve: 2016.09.27)